

Vähänkyrön Kirkko

Rakennushistoriallinen Selvitys

Tilaaja:
Vaasan Seurakuntayhtymä
Raastuvankatu 13
65100 Vaasa

Konsultti:
NAC Arkkitehdit Oy
Hovioikeudenpuistikko 20
65100 Vaasa

Työryhmä:
Tiina Heikkilä, toimitusjohtaja
Kaisa Toivonen, arkkitehti SAFA
Frida Gammelgård, arkkitehti SAFA
Nathalie Svahn, avustaja

15.6.2025

Kannen kuva
Ilmakuva Vähänkyrön kirkosta 1980-luvulta
(Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

SISÄLLYS

1. JOHDANTO

1.1 Kohde	4
1.2 Tehtävä	4
1.3 Perustiedot	4

2. YMPÄRISTÖN MUUTOKSET

2.1 Vähänkyrön alueen historia ja seurakunnan synty	6
2.2 Lähialueen historialliset kohteet ja niiden kehitys	10
2.3 Tontin sisäiset rakennukset ja muutokset	14

3. KIRKON HISTORIA JA MUUTOSVAIHEET

3.1 Vähänkyrön Kirkon historia	24
3.2 Päärakennuksen muutosvaiheet	26
3.3 1937: Kirkon remontti ja tornin rakentaminen	28
3.4 Julkisivujen muutokset ja materiaalit	34
3.5 Kronologiset pohjapiirustukset	40
3.6 Kronologiset julkisivupiirustukset	42

4. SISÄTILOJEN MUUTOSVAIHEET JA NYKYTILA

4.1 Kronologiset leikkaukset	52
4.2 Pääsisäänkäynti, saniteettitilat ja porrashuone	56
4.3 Kirkkosali	58
4.4 Alttari, Kuoriossa ja saarnastuoli	62
4.5 Sakasti	68
4.6 Varastotila ja porrashuone sakastin yläpuolella	70
4.7 Urkuparveke	71

5. RAKENNUSOSAT JA NIIDEN NYKYTILA

5.1 Ulko-ovet	72
5.2 Sisäovet	74
5.3 Ikkunat	76
5.4 Portaati ja kaiteet	80

6. KIRKOLLINEN TAIDE, URUT JA VALAISIMET

6.1 Alttaritaulu ja muu taide	84
6.2 Urut	87
6.3 Kynttiläkruunut ja seinälampeit	88

LÄHTEET	90
---------	----

1. JOHDANTO

1.1 Kohde

Tämä rakennushistoriallinen selvitys koskee Vähänkyrön kirkkoa, joka rakennettiin vuonna 1803 ja sijaitsee osoitteessa Kirkonsilta 2.

1.2 Tehtävä

Kohteen rakennushistoriallinen selvitys perustuu liitteenä olevaan lähdemateriaaliin sekä kohteeseen tutustu- miseen. Selvityksessä on tarkasteltu seuraavia osa-alueita:
- rakennuksen rakennushistoria
- alueen kulttuuriympäristön historiallinen kehitys ja lähiympäristön kehitysvaiheet.

Tutkimusmenetelminä ovat olleet arkistotutkimus, kohdetta käsittelevän kirjallisen ja kuvallisen materiaalin läpikäynti sekä kohteeseen tutustuminen paikan päällä. Vanhoja piirustuksia löydettiin Ruotsin valtionarkisto- sta, Kansallisarkistosta ja Vähänkyrön seurakunnan arkistosta. Valokuvia kohteesta löytyi Vähänkyrön seura- kunnan arkistosta sekä lisäksi Finna.fi-sivuston kautta, Museoviraston arkistosta, Vähäkyrö-seuran arkistosta sekä Facebookista ja erilaista kirjoista. Kartat löytyivät Heikki Rantatuvan kartta-arkistosta ja Maanmittauslai- toksen karttapalvelusta paikkatietoikkuna.fi.

Tutkimustyön yhteydessä on lisäksi haettu aineistoa Vaasan kaupungin rakennusvalvonnan arkistosta sekä Pohjanmaan museosta, mutta näistä arkistoista ei ole löytynyt aineistoa.

Lähdemateriaalina käytettiin pääosin paikallishistoriallisia kirjoja, aiemmin tehtyä kulttuuriympäristön inven- tointia lähialueelta, paikallisia ja aikakauden sanomalehtiä, kirkon korjaustöitä varten laadittuja dokumentteja sekä Vähänkyrön seurakunnan omaa verkkosivua. Tarkempi lähdeluettelo selvityksen lopussa.

1.3 Perustiedot

Rakennettu: 1803
Rakennuttaja: Herman Höckert, Erik Olander
Arkkitehti: Olof Tempelman
Osoite: Kirkonsilta 2, 66500 Vähäkyrö
Kiinteistön tunnus: 905-440-26-0
Omistus: Vähänkyrön Seurakunta

Laajuustiedot

Tilavuus: 700,6 m³
Kerros-ala: 906,6 m²
Tontin koko: 1,7031 ha
Kerroksia: 1 krs - 2 krs. - Vintti

Rakennejärjestelmä
Kivi

Käyttö - historiallinen/nykyinen

1700-luvun lopulle tultaessa Vähänkyrön seurakunnan vanha kirkko oli huonossa kunnossa ja liian pieni seurakunnan kokoustilaksi ja näin ollen tehtiin alustava päätös uuden kirkon rakentamisesta vuonna 1778. Kirkon rakentaminen päästiin aloittamaan vuonna 1799 ja se valmistui neljä vuotta myöhemmin vuonna 1803. Rakennuksen käyttötarkoitus on pysynyt koko ajan samana. Kirkossa on järjestetty jumalanpalveluksia ja se on toiminut seurakunnan kokoustilana, paikkana pyhäkoululle sekä sunnuntaikoululle.

Tärkeimmät muutosvaiheet

1803
Kirkkorakennus valmistuu.

1837
Kunnostus.

1873
Kunnostus

.
1878
Urkujen rakentaminen.

1889
Nykyinen alttaritaulu hankitaan kirkkoon.

1891
Kirkko maalataan ja korjataan sisältä.

1921
Kirkkoon asennetaan sähkövalaistus.

1937
Peruskorjaus ja tornin rakentaminen.

1966-67
Kirkon maalaus ulkoa ja sisältä (Kirkko maalattiin keltaiseksi ja ikkunoiden yksityiskohdat valkoisiksi).

1980-1981
Kunnostus ja muutostyö: kirkko rapataan uudestaan ja maalataan valkoiseksi.

1990
50-vuotias tiilikatto ja sen alla ollut vanha paanukatto puretaan ja tilalle vaihdetaan kuparikate.

1999
Urut kunnostetaan perusteellisesti.

2002
Sisätilojen kunnostus.

Asemakaava
Kaava: nr:o 905-1009, 25.10.1992, Veli Vähämäki. Rakennuspaikka on kaavoitettu kirkkojen ja muiden seu- rakunnallisten rakennusten korttelialueeksi (YK).

Rakennusoikeus: 6800 m2, rakennusoikeutta on käytetty 5866 m2, jäljellä 934 m2 (Vaasan kaupungin kiinteistörekisteri).

Rakennussuojelu
Kirkko, kellotapuli ja ruumishuone on merkitty asemakaavassa suojelumerkinnällä SR-1 (suojeItava raken- nus), ja tontilla on suojelumerkintä /S-1 (alue, jolla ympäristö säilytetään).

2. YMPÄRISTÖN MUUTOKSET

2.1 Vähänkyrön alueen historia ja seurakunnan synty

Ilmakuva Vähäkylästä 1930-luvulta (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Vuonna 2015 tehdyssä Vähänkyrön kulttuuriympäristöinventoinnissa aluetta kuvaillaan seuraavasti: *"Kyrönjoki virtaa peltoaukeiden keskellä, ja sen varrella on useita kalastuspaikkoja, koskia ja jyrkkiä rantatörmämiä, jotka luovat joelle ominaisia piirteitä. Peltomaisemat avautuvat, ja niiden taustalla kohoavat metsäiset moreeniharjanteet, tuoden alueelle kauniin kontrastin. Joen varrella kylät muodostavat lähes nauhamaisen asutuksen, ja niiden asukkaat elävät tiiviissä yhteisöissä. Kirkonkylän taajama on alueen palveluiden ja kaupan keskus, tarjoten asukkaille elintärkeitä palveluja ja kaupankäynnin mahdollisuuksia."*

Vähänkyrön esihistoria

Vähänkyrön alueella on ollut ihmisiä jo ajanlaskun alusta. Tästä todisteena alueelta on löytynyt useita rautakautisia hautaröykkiöitä ja niistä arvoesineitä. Kyrönjoen suistossa esihistoria päättyi 1100-luvulla, kun alueelle saapui uutta väkeä: etelästä joensuuta pitkin eränkävijöitä ja lännen suunnalta puolestaan kalastajia ja hylkeenpyytäjiä. Varsinainen pysyvä asutus alueelle alkoi muodostua 1200-luvulla.

Elinkeinojen muutos ja maatalousmaiseman muodostuminen

1400-luvulla Kyrön suurpitäjä nousi Pohjanmaan suurimmaksi pitäjäksi ja sen merkitys alueelle oli suuri. Asutus alkoi kasvaa nopeasti ja viisinkertaistui 1500-luvulle tultaessa. Metsästyksen ja kalastuksen olivat alkaneet väistyä maanviljelyn ja karjanhoidon tieltä, ja kalastajat sekä erämiehet muuttivat talonpojiksi. Alueelle syntyi ensin yksittäisiä savutupia Kyrönjoen molemmiin puoliin. Vähitellen muodostui naapurustoja ja kylät kasvoivat ja alkoivat järjestäytyä. Ensimmäiset asiakirjat pitäjän kylvästä ovat peräisin 1500-luvulta, ja ne kertovat kylvien sekä infrastruktuurin kehittämisestä ja asutuksen tiivistymisestä alueella. Viljelysmaiden, pientilojen ja kyläryhmien muodostama maatalousmaisema alkoi saada nykyisen muotonsa.

Plätkkrikulttuuri

Vähäkyrö tunnetaan erityisesti myös plätkkriperinteestään, joka ulottuu aina 1700-luvulle asti. Lähestulkoon jokaisessa Vähänkyrön kylässä on tehty plätkkipeltiä eli tinalla päällystettyä 0,3mm paksua teräslevyä. 1890-luvulla Vähänkyrön pitäjässä oli 35 peltiseppää eli plätkkriä, mutta muutama vuosikymmen myöhemmin heitä oli jo 100. Suurin osa plätkkäreistä oli maataloustöihin kyllästyneitä renkejä tai mäkitupalaisia. Toisen maailmansodan aikaan peltiä oli huonosti saatavilla, jolloin plätkkirit käyttivät hyödykseen muun muassa ulkorakennusten peltikattoja.

(Lähteet: Museo Pohjanmaa (n.d.) Fyrry - Plätkkirimuseo; Viljanen Rossi, R. (2015) Vähänkyrön kulttuuriympäristöinventointi: Kirkonseudun Osayleiskaava)

Vähäkyrö ja Suomen sotahistoria

Historian aikana Suomessa on ollut useita levottomuuden ja sodan kausia, jotka osaltaan ovat vaikuttaneet väestön elämäntapaan ja suhteeseen kirkkoon.

Venäjän sota (1555-1593)

Suomen ensimmäisenä varsinaisena sotajoukkona voidaan pitää Pohjanmaan lippukuntaa, joka perustettiin Ruotsi-Suomen vuosina 1555-1593 Venäjää vastaan käymää sotaa varten. Lippukunnan sotilaita ylläpidettiin talonpoikien maksamalla Linnaleiri-verolla. Sodan päätyttyä sotilaita ei kotiutettu.

Nuijasota (1596-1597)

Tyytymättömien talonpoikien keskuudessa heräsi kapinaliike heitä verottaneita sotajoukkoja, aatelisia ja ratsutilaisia vastaan. Nuijasota sai alkunsa marraskuussa 1596 varakkaan ratsutilallisen Jaakko Ilkan johtamassa joukkonsa etenemään useana ryhmänä Etelä-Suomeen. Sota sai ensimmäisen uhrinsa Ojaniemen sillan kupeessa sijainneessa Kyrön nimismiehen virkatalossa. Sodan ensimmäinen vaihe, niin sanottu Ilkkalaisten sota, päättyi kuitenkin Ilkan tappioon Nokian taistelussa. Miehet ajettiin takaisin Kyrön kirkolle ja kuusi päälikköä teloitettiin. Ensimmäisen vaiheen jälkeen nousi toinen kapina-aalto, mutta nämäkin kapinat kukistettiin Santavuoren taistelussa helmikuussa 1597. Kaikkiaan sota vaati noin 3000 talonpojan hengen. Vähänkyrön kirkon vieressä on nykyisin Nuijasodan muistomerkki.

(Lähde: Pöntinen, Benjamin. (2003) Kyrönmaa, s. 28)

Isoviha (1713–1721)

Ruotsin ja suuren vihollisliittouman välillä käytiin vuosina 1700-1721 Suuri Pohjan sota. Sodassa vihollisliittoumaan kuulunut Venäjän armeija pääsi etenemään aina Pohjanmaalle asti. Viimeinen Suomessa käyty suuren Pohjan sodan kenttätaistelu käytiin Kyrönmaalla Isonkyrön Napuen ja Laurolan kylien alueilla 19. helmikuuta 1714. Tämä niin kutsuttu Napuen taistelu käytännössä päätti Ruotsin suurvaltakauden ja aloitti vuoteen 1721 kestäneen Venäläisten miehityksen, jota kutsutaan Isonvihan ajaksi.

Eniten venäläisiä sotilaita oli Länsi-Suomessa, jossa miehityksen vaikutukset siviiliväestölle olivat hyvin tuhoisat. Vähänkyrön seurakunnan arkistosta löytyy vuosia taistelun jälkeen laadittu terroriluettelo, jonka mukaan taistelussa kuoli 140-150 Vähäkyröläistä miestä. Etelä-pohjanmaan historian IV:n mukaan tämä lukumäärä vastasi jopa 70 prosenttia koko pitäjän silloisesta miesväestöstä. Mieshäviöiden lisäksi taistelut aiheuttivat alueelle laajaa hävitystä sekä ryöstelyä ja osana ryöstöjä myös suuri määrä lapsia kaapattiin pitäjältä Venäjälle.

Kansantarinan mukaan vähäkyröläiset olisivat, venäläisen sotaväen ryöstelyä peläten, ottaneet isonvihan aikana kirkonkellonsa paikoiltaan ja upottaneet ne nykyiseen Kirkkolampeen. Isonvihan aikana tuhoutuneiden kellojen sijalle hankitut kellot ovat vuosilta 1724 (340 kg) ja 1731 (510 kg).

Vähänkyrön kirkon kupeeseen on pystytetty Napuen taistelun muistomerkki. Muistomerkin on suunnitellut Erkki Välimäki ja se paljastettiin vuonna 1979. Tummasävyisen kivipaasin puristuksissa olevat 18 symboloivat vähäkyröläisiä kyliä, joiden harteille jäi Napuen tapahtumien jälkeen raskas taakka kannettavaksi. Suuri ulkomaila tuotu kivi taas kuvastaa niin vierasta valtaa kuin synkkää pilvää.

(Lähde: Mäenpää, P. ja Kiviranta, R. (2017) Vähäkyrö historian valossa, s.86-93)

Suomen sota (1808–1809)

Suomen sota merkitsi Suomen irtautumista Ruotsista ja autonomisen suuriruhtinaskunnan perustamista Venäjän alaisuuteen. Varsinaiset sotatoimet keskittyivät kuitenkin pääasiassa Etelä- ja Itä-Suomeen, eikä Vähäkyrö ollut keskeisellä paikalla näissä taisteluissa.

Suomen itsenäistyminen: Vapausota (1918), Talvisota (1939-1940) ja Jatkosota (1941-1944)

Suomen itsenäistymisen jälkeen syntyi vapausodaksi kutsuttu sisällissota, jossa vastakkain olivat valkoiset ja punaiset joukot. Vähäkyrö oli osa valkoisten hallitsemaa aluetta ja sijaitsi aivan rintamalinjan läheisyydessä. Alueella käytiin taisteluja punaisten ja valkoisten välillä.

Myös Talvi- ja Jatkosota aiheuttivat suuria menetyksiä vähäkyröläisten elämään ja jätti pysyvät jäljet paikakunnan historiaan. Talvisodassa monet vähäkyröläiset miehet palvelivat eri rintamilla. Jatkosodan aikana Vähäkyrössä puolestaan oli saksalaisten joukkoja ja paikkakunnalla käytiin myös joitain taisteluja.

Vapausodan, Talvisodan ja Jatkosodan 140 uhrille on pystytetty voitontahtoista helleeniä kuvaava sankari-paasi Vähänkyrön kirkolle. Muistomerkkiin on kirjoitettu kaikkien kaatuneiden nimet kultakirjaimin.

Vähänkyrön seurakunnan perustaminen ja aiemmat kirkot

1500-luvulla Pohjanmaalla sijainneesta Kyrön suurpitäjästä erosi alueita uusiksi seurakunniksi muun muassa Vöyri, Ilmajoki, Laihia ja Lapua. Samoihin aikoihin perustettiin myös uusia saarnahuonekuntia Kyrön pitäjän luoteisosan kylien ympärille Kyrönjoen alajuoksulle kuten Alastaro ja Isokyrö. Vuonna 1561 Alastaron saarnahuonekunta vahvistettiin Eerik XIV:n toimesta ja Alastaro toimi Isonkyrön kappelina vuodesta 1593 alkaen. Alastaro erosi Isonkyrön seurakunnasta vuonna 1607 ja näin Vähänkyrön seurakunta syntyi. (Lähde: Mäenpää, P. ja Kiviranta, R. (2017) *Vähäkyrö historian valossa*)

Ensimmäinen kirkko (1610–1643)

Vähänkyrön seurakunnan ensimmäinen kirkko rakennettiin muutama vuosi seurakunnan itsenäistymisen jälkeen vuonna 1610. Ensimmäinen kirkko oli tornilla varustettu hirsirakenteinen pitkäkirkko, jonka mitat olivat noin 23 x 7,7 metriä, eli "39 kyynärää pitkä ja 13 kyynärää leveä". Kirkko sijaitsi alkujaan kirkkosaarella, Kyrönjoen eteläpuolelle. Nykyisin ensimmäisen kirkon paikalla on muistomerkki. Kirkkosaari muutettiin myöhemmin pappilan maatilan niityksi, ja osa saaresta luovutettiin hautausmaaksi Krimin sodan aikana kuolleille venäläissotilaille.

(Lähteet: *Wähstäkyröstä*. Uusi suometar. 7. elokuuta 1872; Kuusisto, Eija ja jukka. (2015) Pohjanmaan kirkkoja; Vähänkyrön Seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön kirkon historia*)

Toinen kirkko (1641–1807):

Toinen kirkko rakennettiin 1640-luvulla Rautamäen kukkulalle lähelle nykyistä kirkkoa. Myös tämä kirkko oli hirsirakenteinen tornillinen pitkäkirkko, mutta mitoiltaan se oli hieman ensimmäistä suurempi, 12 x 30 metriä. Kirkkomaalari Antti Yrjönpöika maalasi kirkon sisäseinille raamatullisia ja historiallisia aiheita vuonna 1642. Osa maalauksista on säilynyt, koska vanhan kirkon materiaaleja hyödynnettiin kirkkotarhan porttirakennuksen ("uukangin") valmistuksessa. Vahvistamattomien tietojen mukaan toinen kirkko on sijainnut nykyisen kirkon luoteiskulmassa, ja se purettiin uuden kirkon valmistuttua.

(Lähteet: *Wähstäkyröstä*. Uusi suometar. 7. elokuuta 1872; Öst (2014) *Vähänkyrön kirkonseudun rakennuskannan inventointitarkistus*; Vähänkyrön Seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön kirkon historia*)

Kansantarina kertoo, että kirkon vanhat kellot olisi upotettu Kirkkolampeen Isovihan aikana. Vuosina 1724 ja 1731 kirkkoon kuitenkin hankittiin uudet kellot. Vuosina 1749-1750 kirkon sisätiloja kunnostettiin. Lisäksi vanhaan puukirkkoon laitettiin uusi lattia ja kalusteita sekä ikkunat suurennettiin. Vuonna 1767 rakennettiin 18 metriä korkea kellotapuli kirkon viereen. Tapuli siirrettiin myöhemmin uuden kirkon tieltä nykyiselle paikalleen. Seurakunnan toinen kirkko purettiin vuoden 1804-1807:n välillä kun nykyinen kirkko valmistui, tarkka vuosi on epäselvä.

(Lähteet: Mäenpää, P. ja Kiviranta, R. (2017) *Vähäkyrö historian valossa*; Uuden Suomettaren Toimitukselle. *Wähstäkyröstä*. Uusi Suometar. 7. elokuuta 1872, s. 3. ; Vähänkyrön Seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön kirkon historia*)

Osa läänikartasta: Kaarleporin kreivikunta-Lille Kyro 1652 (Heikki Rantatuvan kartta-arkisto, tekijä Carlborg, G. A.)

Osa läänikartasta: Etelä-Pohjanmaa 1680 (Heikki Rantatuvan kartta-arkisto, tekijä Lundgren, O.)

Kirkko kansan elämässä ja rakentamisessa

1600- ja 1700-luvuilla kirkko oli tärkeä osa ihmisten elämää. Uskottiin, että kirkon opetukset ja sakramentit toivat siunausta koko seudulle. Säännöllinen kirkossakäynti toi myös turvaa ja vahvisti yhteisöä. Kirkon rakentaminen olikin koko kyläyhteisön yhteinen ponnistus. Uuden kirkon rakentamisesta päätettiin seurakunnan kokouksessa. Rakennusmestari suunnitteli kirkon ja laski tarvittavat materiaalit. Seurakuntalaiset jakoivat rakentamisen kustannukset ja työtehtävät.

(Lähde: Santakari, E. (1977) *Kansanrakentajien Puukirkot*)

Alastaron katolinen kappeli

1500-luvulta peräisin olevat pyhimyspatsaat, joita nykyään säilytetään kirkon varastotilassa, viittaavat taidehistorian asiantuntijoiden mukaan siihen, että jo Alastaron aikana, ennen kuin seurakunta itsenäistyi Isokyrön seurakunnasta, alueella on ollut katolinen kappelikirkko,

(Lähde: Mäenpää,P. ja Kiviranta, R. (2017) *Vähäkyrö historian valossa*)

Pyhimyspatsaita (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

2.2 Lähialueen historialliset kohteet ja niiden kehitys

Kirkonmäen muut rakennukset ja lähialueen historialliset kohteet

Vähänkyrön Kirkon läheltä löytyy paljon historiallisia kohteita, joka ovat olleet tärkeitä paikallishistorian kannalta. Kirkkomäki sijaitsee Vähänkyrön keskustassa. Kirkkomäen kukkulalla seisoo kirkon lisäksi siihen liittyviä rakennuksia, ja niiden ympärillä on vanha hautausmaa. Kirkonmäellä sijaitsee myös vuonna 1963 perustettu Vähänkyrön kotiseutumuseo, joka käsittää neljä rakennusta. Vuonna 1824 rakennettu lainaviljamakasiini, joka toimii nykyään näyttelytilana, sijaitsee alkuperäisellä paikallaan. Lisäksi alueella on lutti-rakennus (Hakarin lutti), aitta sekä toinen makasiinirakennus.
(Lähteet: Öst, S. (2014) *Vähänkyrön kirkonseudun rakennuskannan inventointitarkistus*)

Kirkon pohjoispuolella sijaitsee vuonna 1859 rakennettu Savilahden koulu, joka oli toiminnassa vuoteen 1992 asti. Nykyään koulurakennus toimii kokoontumistilana, koulumuseona ja näyttelytilana.
(Lähde: Vähäkyrö-seura (n.d.) *Savilahtitalo*)

Savilahden koulun takana sijaitsee vanha hirsirakenteinen, punamullattu rakennus, joka on alun perin toiminut kanttorilana aina 1960-luvulle asti. Myöhemmin se on toiminut myös sekä kesäasuntona, että Vähänkyrön kirjastona. Rakennus on restauroitu ja toimii nykyään kesäkahvilana nimeltään Cafe Kanttorila. Kanttorilan vieressä on myös vanha aittarakennus.
(Lähde: Öst, S. (2014) *Vähänkyrön kirkonseudun rakennuskannan inventointitarkistus s.7*)

Kirkkosaari, missä seurakunnan ensimmäinen kirkko seisoi vuosien 1610-1641 välillä, muutettiin myöhemmin pappilan maatilana niityksi. Osa saaresta luovutettiin hautausmaaksi Krimin sodan aikana kuolleille venäläissotilaille. Nykyisin vanhan kirkon paikalla on muistomerkki, ja alue toimii myös virkistysalueena. Sekä kirkon että hautausmaa ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä ja suojeltuja muinaismuistolain nojalla.
(Lähde: Vähänkyrön Seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön kirkon historia*; Kiviranta, R.; Lehtiö, M.; Mäenpää, P. ja Tapio, J. (2014) *Vähäkyrö V*)

Lainaviljamakasiini Kirkonmäellä 1930 (Kuvaaja Kustaa Vilkuna (1930) Museovirasto CC BY 4.0)

Hautausmaalla sijaitseva Pyhän Henrikin kappeli, on rakennettu vuonna 1892. Kappeli on muodoltaan kahdeksankulmainen ja siinä on korkeat kahdeksan ruutuiset ikkunat, joiden päällä on kolmioikkunat.
(Lähde: Öst (2014) *Vähänkyrön kirkonseudun rakennuskannan inventointitarkistus, s.12*)

Vähänkyrön pappila puolestaan on alun perin rakennettu vuonna 1802 Axel Christian Reuterholmin kesäasennoksi Iskmossaan Mustasaareen. Vähänkyrön seurakunta osti rakennuksen vuonna 1815 ja siirsi sen nykyiselle paikalleen. Pappila on peruskorjattu vuonna 2013.
(Lähde: Öst (2014) *Vähänkyrön kirkonseudun rakennuskannan inventointitarkistus, s.13*)

Vähänkyrön seurakuntatalo valmistui vuonna 2018 ja sijaitsee parin sadan metrin päässä kirkosta. Seurakuntatalossa on seurakuntasali, ruokasali, keittiö, kirkkoherranvirasto sekä nuoriso- ja päiväkerhotilat.
(Lähde: Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön seurakuntatalo*)

Kirkkosaari 1930 luvulla (Vähäkyrö-Seuran arkisto, kuvaaja tuntematon)

Vasemmallä Savilahden kansakoulu, oikealla Vähänkyrön kirkko (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

2.3 Tontin sisäiset rakennukset ja muutokset

Kun uusi kirkko valmistui vuonna 1803, samalla tontilla seissyt vanha puukirkko purettiin. Tarkka vuosi on epäselvä, mutta muutamissa lähteissä mainitaan, että rakennus olisi purettu vuosien 1804-1807 välillä. Vanhan puukirkon aikana, vuonna 1776, rakennettu kellotapuli siirrettiin puolestaan nykyiselle paikalleen vuonna 1804. Tapulin alkuperäinen sijainti on epäselvä, mutta vahvistamattomien tietojen mukaan se on seisonut kirkkopihan kaakkoiskulmassa, missä nykyään sijaitsee sankarihautausmaa. Kirkkotonttia kiertää kivimuur, jonka ikää ei voida todistaa, mutta vanhoista kuvista näkyy että se on ollut siellä ainakin 1900-luvun alussa. Etelän puolella kivimuurissa on sisäänkäynti, jossa on valkoiseksi rapatut porttipilarit ja musta rautaportti. Sisäänkäynnissä on kirkon katon kaltainen katos. Kuvista näkyy, että ennen kuin koivukuja poistettiin ja paikoitusalue rakennettiin, koivukujan alussa, tien läheisyydessä, oli toinenkin kivinen portti. Kivimuurin sisällä kirkon ympärille levittäytyy hautausmaa ja sinne on sijoitettu sankaripatsas sekä muistomerkki Napuen taistelusta. Tontilta löytyy myös vanha porttirakennus, "Uukanki", jonka ikää ei tiedetä. Uukangin sisällä on vanhoja koristeltuja puulankkuja 1600-luvun puukirkosta. Tontilla on myös puinen hautauskappeli. Vanha siunauskappeli kirkon läntistä julkisivua vastapäätä on rakennettu 1835 ja toimii nykyisin ruumishuoneena. Seurakunnan nykyinen hautausmaa sijaitsee pari kilometriä Kyrönjokea ylävirtaan ja siellä on vuonna 1892 rakennettu niin kutsuttu uusi siunauskappeli. Tontilla on myös kanttorilan asuinrakennus, joka on rakennettu n.1864-1917, vanha ulkorakennus ja sen vieressä vuonna 2021 rakennetut kuntoportaat, jotka johtavat alas kirkonmäeltä jokeen. (Lähteet: Öst, S. (2014) Vähänkyrön kirkonseudun rakennuskannan inventointitarkistus; Vähänkyrön Seurakunta (n.d.) Vähänkyrön kirkon historia)

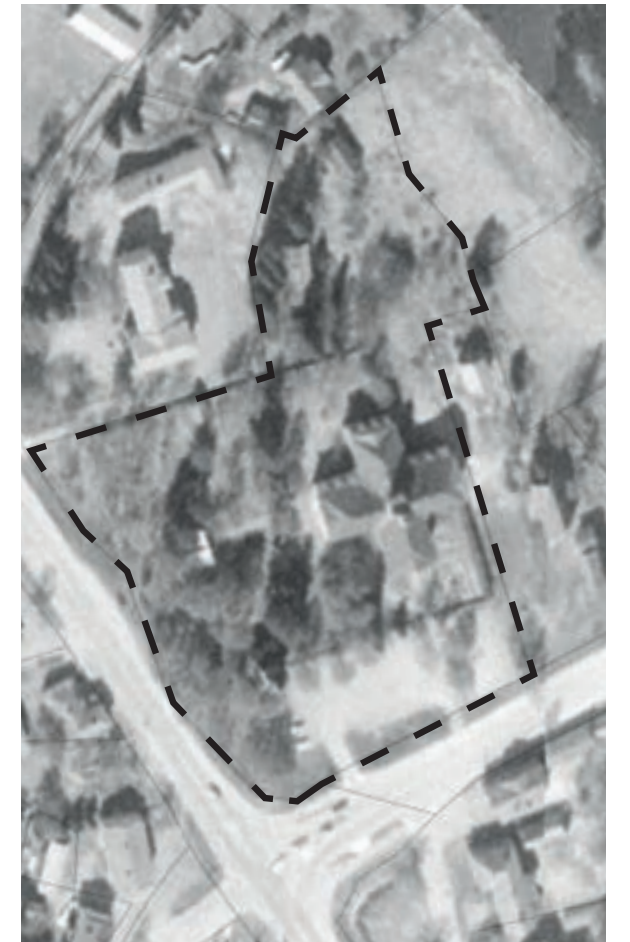
Tonttikartta (Vaasan Kaupunki Kiinteistötoimi, 2025)

Ilmakuva 1950 (Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna.fi, omat lisäykset)

Ilmakuva 2007 (Maanmittauslaitos paikkatietoikkuna, omat lisäykset)

Ilmakuva 1998 (Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna.fi, omat lisäykset)

Ilmakuva 2024 (Maanmittauslaitos paikkatietoikkuna, omat lisäykset)

2.3 Tontin sisäiset rakennukset ja muutokset

Vähänkyrön Kirkko, 1804

Vähänkyrön kirkko (NAC Arkkitehdit, 2025)

Siunauskappeli, 1835
Korjaus tehty vuonna 1976.

Siunauskappeli (NAC Arkkitehdit, 2025)

Luuhuone, Ikä ei tiedetä

Luuhuone (NAC Arkkitehdit, 2025)

1 Sankaripatsas,
1922
Ilmari Wirkkala

(NAC Arkkitehdit, 2025)

2 Napuen taistelun
muistomerkki,
1979

(NAC Arkkitehdit, 2025)

Kellotapuli, 1767
Siirretty nykyiselle paikalle 1804, aiempi sijainti epäselvä

Kellotapuli (NAC Arkkitehdit, 2025)

Uukangi (porttirakennus), Ikä ei tiedetä

Porttirakennus (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kanttorila, Ikä on epäselvä n.1864-1917

Kanttorilarakennus (NAC Arkkitehdit, 2025)

3 Portti ja kivimuuri,
1803

(NAC Arkkitehdit, 2025)

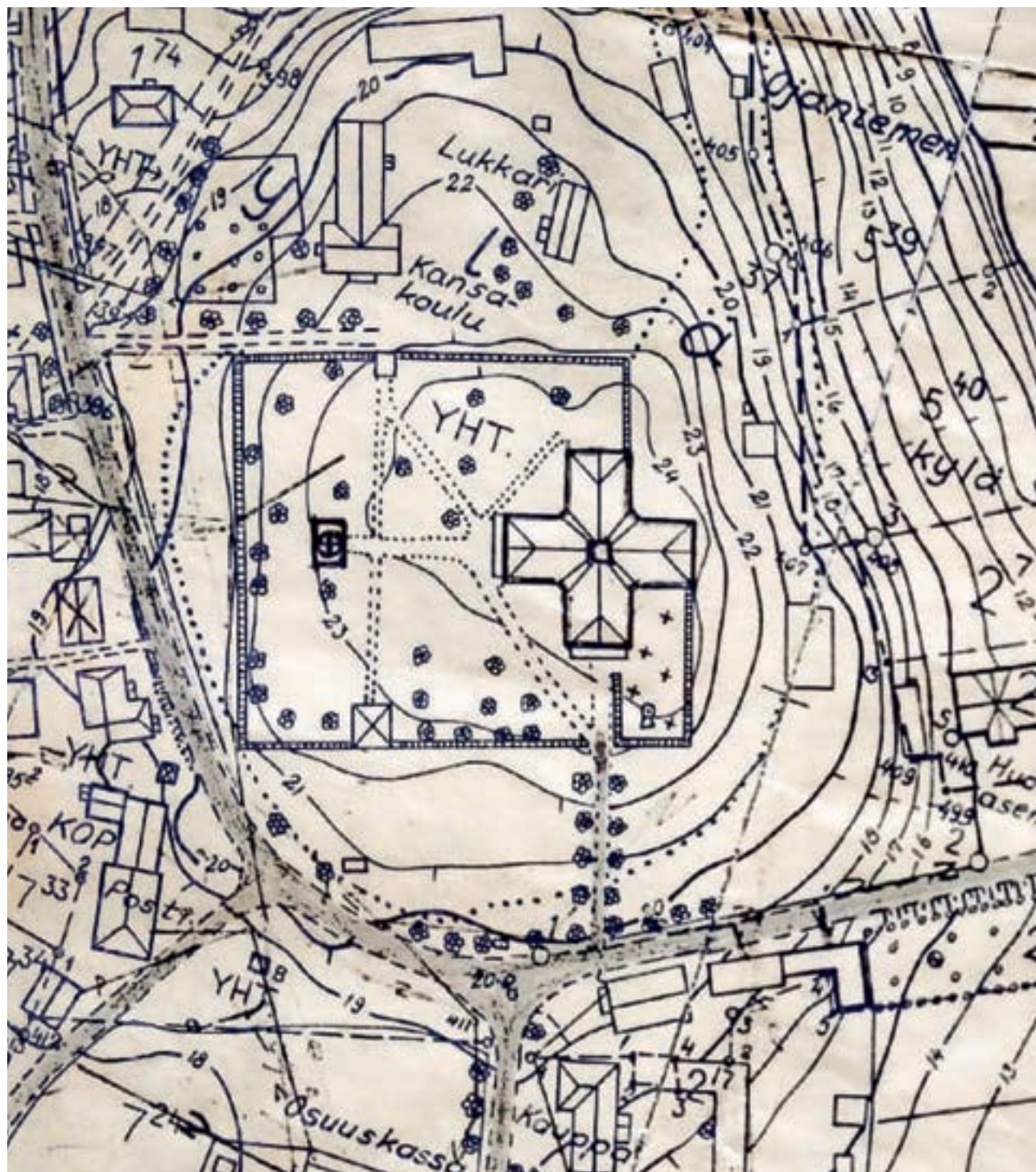
4 Kioski, 1930-60-
luvulla (epäselvä)
Nyt purettu.

Kioski (Vähänkyrön seurakunnan arkisto)

- 4 Muutamissa 1940-luvun valokuvissa näkyy, että kirkkopihan sisäänkäynnin oikealla puolella on ollut kioski. Tarkka ajankohta on kuitenkin epäselvä.
- 5 Koivukuja, poistunut 1970-1980-luvulla karttojen perusteella. Kuvista näkyy, että koivukujan alussa oli toinen kiviportti, joka on nyt purettu.
- 6 Pysäköintipaikka on luultavasti rakennettu vuosien 1988–1993 välillä karttojen perusteella. Alkujaan paikoitusalue oli nurmikkoa.
- 7 Valokuvien mukaan kirkon ympärillä oleva hautausmaa oli alkujaan metsäinen, mutta nykyinen ilme on avara ja alueella on vain muutamia puita.
- 8 Vanhan ulkorakennuksen vierellä on vuonna 2021 rakennetut kuntoportaat.
- 9 1940-luvun kuvissa näkyy, että kivimuurin yli kulki aiemmin puuportaat. Niitä käytettiin sekä istumapaikkana että oikoreittinä muurin yli.

Vanha asemapiirros kirkkomäeltä, todennäköisesti 1970–1980-luvulta (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, tekijä tuntematon)

Kirkkopihan sisäänkäynti 1980-luvulla, ennen kuin koivukuja poistettiin (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Kellotapuli (Vähäkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Kellotapuli

Kellotapuli on alun perin vuodelta 1767 ja siirretty nykyiselle paikalleen vuonna 1804. Rakennus on 18 m korkea, hirsirunkoinen, kiilakivisokkelilla seisova ja vaakapaneelilla verhoiltu. Sen väri on keltaokra, valkoisin ovenpielin ja nurkkalaudoin sekä ruskein ovin. Kellotapulissa on säterikatto, jonka katteena on kirkkopaanu. Rakennus on hyvässä kunnossa.

Tapulin kellot hankittiin isonvihan jälkeen, vuonna 1724 (340 kg) ja 1731 (510 kg). Kun uutta kirkkoa rakennettiin, vaikutti tapulin hyvä kunto taloudellisten syiden lisäksi päätökseen jättää kirkkoon alun perin suunniteltu torni rakentamatta.

(Lähteet: Viljanen Rossi, R. (2015) Vähäkyrön kulttuuriympäristöinventointi: Kirkonseudun Osayleiskaava; Vähäkyrön seurakunta (n.d.) Vähäkyrön Kirkko)

Kellotapuli (NAC Arkkitehdit, 2025)

- 1 Puupaneeli, vaakaasuuntainen
- 2 Tervattu paanukatto
- 3 Kellotapulin oven yläpuolelle on kirjoitettu:
1778: varustettiin
1804: siirrettiin nykyiselle paikalle
1837: varustettiin ja korjattiin
1849: laudoitettiin ja maalattiin
1862: maalattiin
1889: maalattiin
1927: maalattiin
1937: korjattiin ja maalattiin
1954: 1967: 1999: 2011:
- 4 Sokkeli ja portaat, harmaa graniitti

Taulu kellotapulin oven yläpuolella (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kirkonkello tapulissa (Vähäkyrö-seuran arkisto, kuvaaja tuntematon)

Vaivaspoika (NAC Arkkitehdit, 2025)

Siunauskappeli (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Siunauskappeli

Siunauskappeli toimii nykyään ruumishuoneena, mikä oli myös sen alkuperäinen käyttötarkoitus. Rakennus on valmistunut vuonna 1835, ja se on yksikerroksinen. Rakennuksen korkea kiilakivisokkeli tukee hirsirunkoa, jonka julkisivua peittää vaakapaneeli. Rakennuksen värit on keltaokra, ja yksityiskohdat, kuten ovenpuitteet, nurkat ja vuorilaudat, ovat valkoiset. Ovi on ruskea. Katto on

Siunauskappeli (NAC Arkkitehdit, 2025)

pulpettimallinen, ja ala-lappeen puolella on korotettu päätykolmio. Katemateriaalina on saumapelti. Kappeli korjattiin perusteellisesti vuonna 1976, ja sen ulkoasu säilytettiin ennallaan. Sisätiloihin rakennettiin tila, joka varustettiin kylälaitteistolla vainajien säilytystä varten.

(Lähteet: Viljanen Rossi, R. (2015) *Vähänkyrön kulttuuriympäristöinventointi: Kirkonseudun Osayleiskaava*; Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön Kirkko*)

Porttirakennus ("Uukonki") (NAC Arkkitehdit, 2025)

Uukonki

Vanha porttirakennus, eli uukonki, toimi aikaisemmin kirkon pihan pääsisäänkäyntinä ja toimii edelleen porttirakennuksena. Rakennuksen tarkkaa valmistumisvuotta ei tiedetä. Se on yksikerroksinen, ja sen hirsirunkoa tukee kiilakivisokkeli. Julkisivua koristaa rimalautapaneeli. Rakennus on väritään punamulta, ja sen yksityiskohdat, kuten ovenpuitteet, nurkat ja vuorilaudat, ovat valkoisia. Ovi on okrankeltainen.

Porttirakennuksen sisäseinä (NAC Arkkitehdit, 2025)

Katto on harjamallinen ja mahdollisesti saumapeltikatettu.

Uukongin erityispiirteenä on sisäseinä, jossa on käytetty vanhan puukirkon koristemaalattuja lankkuja tai hirssiä. Näiden maalaukset on tehnyt laihialainen kirkkomaalari Antti Yrjönpoka 1600-luvulla.

(Lähde: Viljanen Rossi, R. (2015) *Vähänkyrön kulttuuriympäristöinventointi: Kirkonseudun Osayleiskaava*)

Hautakammio (NAC Arkkitehdit, 2025)

Luuhuone

Rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus on ollut toimia luuhuoneena, jossa säilytettiin maatumattomia luita. Seurakunnan inventaariolistan mukaan rakennus on kuitenkin hautakammio, johon on haudattu "Kauppias Petter Granberg ja hänen äitinsä ja vaimonsa sekä Rovasti Zygur."

Hautakappelin kylmäsäilytys (NAC Arkkitehdit, 2025)

Rakennuksen tarkkaa valmistumisvuotta ei tiedetä. Se on yksikerroksinen, ja sen hirsirunkoa tukee kiilakivisokkeli. Julkisivu on verhoiltu rimalautapaneelilla. Rakennus on väritään keltaokra, ja sen nurkat ovat valkoiset. Ovi on okrankeltainen. Katto on harjamallinen.

(Lähde: Viljanen Rossi, R. (2015) *Vähänkyrön kulttuuriympäristöinventointi: Kirkonseudun Osayleiskaava*)

Kanttorila (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kanttorila

Kanttorila toimii nykyisin kesäkahvilana, mutta alkuperäinen käyttötarkoitus oli olla Vähänkyrön kanttorin asuinrakennus. Rakennusvuosi on epäselvä, mutta sen arvioidaan valmistuneen vuosien 1864 ja 1917 välillä. Rakennus on yksikerroksinen ja siinä on vintti. Sen kiilakivisokkeli tukee hirsirunkoa, ja julkisivua peittää rimalautapaneeli.

Rakennuksen värit on punamulta, ja sen ovenpuitteet, nurkat ja vuorilaudat ovat valkoisia.

Kanttorila ennen remonttia (Vähänkyrön Kulttuuriympäristöinventointi 2015, Kuvaaja Ruusa Viljanen Rossi, 2015)

Ovet ovat myös valkoiset. Katto on harjamallinen ja katemateriaalina on harjatut betonikattotiilet.

Sisäänkäynti sijaitsee lännenpuoleisessa julkisivussa, jossa on osin umpinainen ja osin avoin kuisti pulpettikatolla. Kuistin avoimessa osassa on pariovet kuistin katon alla. Pohjoispäädyssä on reppumainen sisäänkäynti pulpettikatolla, joka vie ilmeisesti kellariin.

(Lähde: Viljanen Rossi, R. (2015) *Vähänkyrön kulttuuriympäristöinventointi: Kirkonseudun Osayleiskaava*)

3 KIRKON HISTORIA JA MUUTOSVAIHEET

3.1 Vähänkyrön kirkon historia

Vähänkyrön kirkko 1900-luvun alussa (Vähänkyrö-seuran arkisto, omistaja Seija Smeds, kuvaaja tuntematon)

Jo 1700-luvun lopulla seurakunnan vanha puukirkko oli huonossa kunnossa ja liian pieni kokoustilaksi. Uudesta kirkosta alettiin puhua ja vuonna 1778 seurakuntakokouksessa tehtiinkin alustava päätös, että uusi kirkko rakennetaan kivistä.

Vuonna 1785 suunnitelmat etenivät, kun tunnettu kirkonrakentaja Jacob Rijf laati uuden kirkon piirustukset. Seurakunta arvosti Rijfin piirustuksia, mutta Tukholman yli-intendentin virasto ei hyväksynyt niitä. Sen sijaan tilattiin uudet piirustukset arkkitehti Olof Tempelmanilta. Uudet piirustukset olivat samankaltaisia kuin Rijfin, mutta myös kalliimmat, sillä Tempelman oli suunnitellut kupolikaton ja temppelimäisen kirkkotornin.

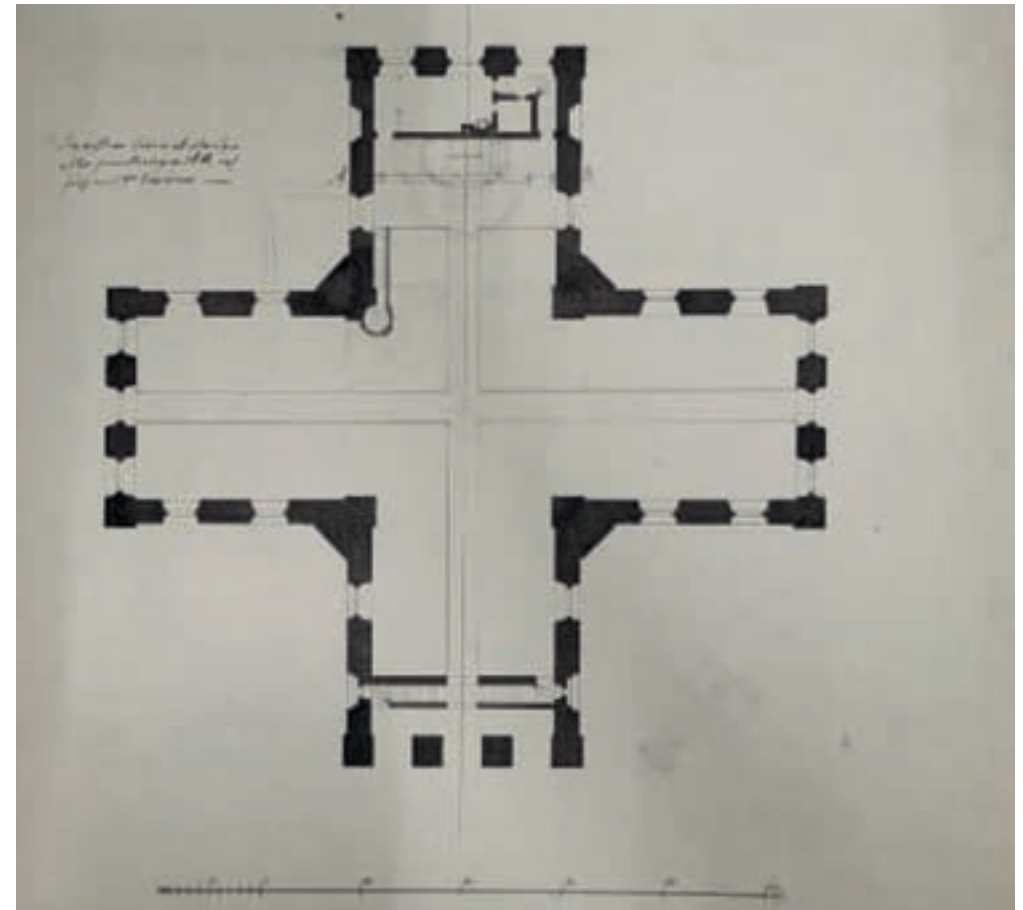
Kirkkohankkeeseen tuli kuitenkin viivästyksiä Kustaa III:n julistettua sodan Venäjää vastaan. Samaan aikaan osuneiden huonojen satovuosien aikana huomattiin, että kivistä kirkko olisi seurakunnalle aivan liian kallis toteuttaa. Tämän takia Vähänkyrön seurakunta pyysi vuonna 1793 kuninkaalta lupaa rakentaa kirkko puusta. Majesteetin vastaus oli kuitenkin kielteinen ja kirkko päätettiin rakennetaan kivistä

(Lähde: Mäenpää, P. ja Kiviranta, R. (2017) *Vähäkyrö historian valossa*, s. 129).

Kirkon rakentaminen alkoi vuonna 1799. Työnjohtajana toimi Herman Höckert, ja hänen apulaisenaan oli Erik Olander. Suunnitelman mukaisesti kirkko oli harmaakivinen ristikirkko, joka edusti kustavilaista tyyliä. Ovi- ja ikkuna-aukkojen muotoilussa käytettiin tiiltä. Sisäkulmat olivat ulkoviisteiset, mikä mahdollisti kantavat muuripilarit pylväsaiheiselle, jyrkälle keskustornille.

Rakentamisen aikana kirkonkokouksessa päätettiin, että kirkkotornia ei rakenneta, koska sen katsottiin olevan seurakunnalle liian kallis ja lisäksi vanha tapuli oli vielä hyvässä kunnossa. Kirkko valmistui vuonna 1803.

(Lähde: Kuusisto, E. ja Kuusisto, J. (2015) *Pohjanmaan kirkkoja*, s.162)

Olof Tempelmanin alkuperäinen pohjapiirustus 1786 (Riksarkivet Stockholm, tekijä Olof Tempelman, 1786)

Olof Tempelmanin alkuperäinen julkisivupiirustus 1786 (Riksarkivet Stockholm, tekijä Olof Tempelman, 1786)

3.2 Päärakennuksen muutosvaiheet

1803-1937

Vuonna 1803 kirkko valmistui yli-intendentti Olof Tempelmanin piirustuksien mukaan.

Vuosina 1837, 1873 ja 1878 kirkolle on tehty suurempia korjauksia. 1860-luvulla saarnastuoli on maalattu valkoiseksi ja kirjailtu kullalla.

(Lähteet: Haapio, Markku (1978) Suomen kirkot ja kirkkotaide, s.390; Vähänkyrön kirkko 125-vuotias. Ilkka . 7. elokuuta 1928, s. 4.)

Urut rakennettiin vuonna 1878, mutta vanhojen piirustusten perusteella vaikuttaa siltä, että urkuparveke saattoi olla paikallaan jo ennen urkujen rakentamista. Varhaisissa piirustuksissa on ollut portaat eteistilassa, mikä viittaisi siihen, että ne ovat johtaneet urkuparvekkeelle.

Vuonna 1891 Kirkko maalattiin ja korjattiin sisältä ja viisi vuotta myöhemmin 1896 kirkon ovet muutettiin ulospäin avautuviksi. Vuonna 1905 kirkko sai lahjaksi neljä lämmityskamiinaa Tuomas Laurellilta. Valokuvien perusteella kamiinoiden asennus todennäköisesti muutti kirkkopenkkien alkuperäistä sijoittelua ja edellytti savupiippujen rakentamisen katolle. Vuonna 1921 kirkkoon laitettiin sähkövalaistus.

(Lähteet: *Vähänkyrön kirkko 125-vuotias*. Ilkka. 7. elokuuta 1928, s. 4; *Vähänkyrön seurakunnan juhliessa*. Ilkka. 7. elokuuta 1928

Vähänkyrön seurakunta. Uusi suometar. 28. elokuuta 1903, s. 3)

1937

Vuonna 1937 kirkossa tehtiin mittava peruskorjaus. Sekä sisätilat että julkisivut kunnostettiin perusteellisesti. Kirkkosaliin hankittiin uudet penkit, ja urkuparveketta, alttaria sekä kuoriosaa suurennettiin. Lattia purettiin ja tilalle valettiin uusi betonilattia. Alttari uusittiin kokonaan ja maalattiin tummanruskealla sävyllä, samoin kuin alttaritaulun kehykset, muut kiintokalusteet ja kaiteet. Urkuparvekkeen portaat korvattiin betonirappusilla. Ulkopuolella suurin muutos oli kirkkotornin rakentaminen. Lisäksi julkisivut kunnostettiin, ulko-ovet uusittiin ja katolle asennettiin tiilikatto. Tietoa muutoksista ja korjauksista on löytynyt vanhoista piirustuksista sekä valokuvista, joita on otettu kunnostusta ennen ja sen jälkeen.

1960-1980

Vuonna 1962 urut uusittiin ja laajennettiin kattamaan 20 äänikertaa. On mahdollista, että tämän yhteydessä myös urkuhuonetta suurennettiin. Muutoksesta ei ole saatavilla tietoja, mutta vanhoista valokuvista on nähtävissä kuinka parveke on muuttunut jonkin verran ajan kuluessa.

1960-luvulla kirkossa tehtiin lämmöntarvelaskelma, ja päätettiin, että lisälämmitys oli tarpeen. Vuonna 1965 kirkkoon asennettiin sähkölämmitys, mutta vanhat kamiinat jätettiin paikoilleen.

Vuotta myöhemmin, vuonna 1966, kirkossa suoritettiin laaja maalauskorjaus sekä ulko- että sisätiloissa. Tämän työn yhteydessä kirkon rappaus maalattiin keltaiseksi ja ikkunoiden kehykset valkoisiksi. Sisätiloissa kirkkosalin kalusteet maalattiin uudelleen vaaleiksi. Myös muita maalauskorjauksia tehtiin, kuten sisäovien ja saarnatuolin kunnostus. On myös mahdollista, että alttarikaiteen pehmuste päällystettiin kellertävällä kankaalla, mikä on nähtävissä valokuvissa 1960–70-luvulta.

(Lähde: Lindquist (1965) *Vähänkyrön kirkko. Työselitys kirkon maalaustöitä varten*)

Vuonna 1975 päätettiin parantaa kirkon akustiikkaa. Tämän vuoksi kaikki penkit pehmustettiin 4 cm paksulla vahtomuovilla ja päällystettiin punaisella plyysikankaalla. Samalla penkit ja osa sisäseinät myös uudelleen maalattiin. On mahdollista, että tämän työn yhteydessä alttarikaiteen pehmusteen kangas vaihdettiin uudelleen punaiseksi, joka on niiden nykyinen väri.

(Lähde: Parju. M. (1975) *Vähänkyrön kirkon akustiikan parannus*)

1980-1981

Seuraava suuri remontti vuonna 1937 tehtyjen töiden jälkeen toteutettiin vuosina 1980-1981. Silloin tehtiin sekä sisätilojen peruskorjauksia että pohjaratkaisun muutoksia, sekä julkisivujen korjaustöitä. Sisätiloissa kuoriosaa suurennettiin entisestään, ja tämän seurauksena edessä olevat penkkirivit poistettiin. Kirkon eteiseen, urkuparvekkeen alle, rakennettiin odotus- ja saniteettitilat. Lisäksi sakastissa tehtiin saneeraustöitä, kellonsoitto ja kynttiläkruunut sähköistettiin, ja asennettiin uudet äänentoisto-, nauhoitus- ja huonokuuloisten laitteet. Välikatto tiivistettiin puhallusvillalla.

Julkisivut rapattiin tässä remontissa alkuperäiseen valkoiseen sävyyn.

(Lähde: Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön Kirkko; (1988) Vaasan läänin kirkot - Vasa läns kyrkor, s.160*)

1990-1999

Sekä tiilikatto, joka laitettiin suurremonttissa 1937, että vanha paanukatto tiilikaton alla purettiin ja kirkko katettiin kuparilla. Samalla tehtiin muutoksia savupiippuihin, syöksyputket korjattiin ja vintttilaan tehtiin ratkaisuja ilmanvaihtoa varten. Vuonna 1999 urut korjattiin perusteellisesti.

(Lähteet: Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön Kirkko; (1988) Vaasan läänin kirkot - Vasa läns kyrkor, s.160*)

2002-2007

Vuodelta 2002 tehdyn urakkasopimuksen mukaan kirkossa tehtiin samana vuonna pintapuolinen sisäremontti. Penkit poistettiin ja korjattiin perusteellisesti ja sisäpinnat korjattiin. On mahdollista, että samanaikaisesti tai edellisenä vuonna tehtiin myös julkisivukorjaus, mutta tästä ei ole varmuutta. Kirkon ulkoseinät maalattiin viimeisenä 2007.

(Lähde: *Contria Oy; Granlund Pohjanmaa Oy (2014) Vähänkyrön kirkko, Kuntoarvio.*)

Kirkkopiha vuoden 1937 ennen (Vähänkyrö-seuran arkisto, kuvaaja tuntematon)

Kirkon kattaminen (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1990)

Vähäkyrön kirkko 1898 (Vähäkyrö-seuran arkisto, kuvaaja C. Ganderup, 1898)

Vähäkyrön kirkko 1960 (Facebook-ryhmä Vähäkyrön Vanhat Valokuvat, kuvaaja tuntematon, 1960)

3.3 1937: Kirkon remontti ja tornin rakentaminen

Vuonna 1933 Vähäkyrön seurakunnan kirkkokokouksessa päätettiin tehdä perusteellinen korjaus kirkossa. Etelä-Pohjanmaan Maanviljelysseurasta pyydettiin rakennusmestari F. V. Rekola suunnittelijaksi. Rekolan ehdotus hyväksyttiin maaliskuussa 1935, ja varsinainen rakennustoimikunta valittiin, jolloin kirkkoherra J. K. Saarento tuli sen puheenjohtajaksi. Suunniteltu remontti laajeni entisestään ja rakennusmestari kutsui Juho Lehtolan Vaasasta avukseen. Työ suunniteltiin toteutettavaksi vuoden 1937 aikana. Urakoitsijan edustajana työmaalla toimi rakennusmestari Paavo Räihä, ja töiden valvojaksi kutsuttiin rakennusmestari A. O. Pietilä Ilmajoelta.

(Lähde: Jaakkola, L. (2010) *Kuinka tornitoon kirkko sai tornin*)

Kirkkotorni

Vähäkyröläiset olivat tyytyväisiä kirkkoonsa, eivätkä suuttuneet, vaikka siinä ei ollut tornia. Kuitenkin on kerrottu, että ulkopaikkakuntalaiset kiusoittelivat vähäkyröläisiä tornittomasta kirkosta. Vaikka tornin rakentaminen ei alun perin kuulunut urakkasopimukseen, toiveet tornin lisäämisestä alkoivat vähitellen nousta esiin. Rakennustöiden aikana seurakunta tilasi arkkitehti Artturi Ortelalta piirustukset tornilliselle kirkolle.

Ortelan työselityksessä lukee: "Kattoratsastaja rakennetaan kirkon keskiosaan ullakolle aiemmin tehdyn ristiin menevän yksinkertaisen riippuansaansa sekä lisäksi neljän vaarnatun kaksinkertaisen riippuansaansa varaan.". Torni rakennettiin kokonaan puusta. Kirkkotornin katto peitettiin kuparilevyllä, ja julkisivut saivat vaakasuuntainen puupaneelin, joka maalattiin valkoiseksi lyijyvalkoista sisältävällä öljyvärillä, kuten koko kirkko. Kuitenkin Ortelan työselityksestä voi myös lukea, että "Ulkoseinät vuorataan ¾" insuliittilevyllä". Tämän tyyppinen puukuitulevy oli tuolloin uusi lämpöeristysmateriaali, jota ei edes maalattuna sopinut käyttää ulkoseinissä. Tämän suunnitteluvirheen vuoksi uusi kirkkotorni sai nopeasti kosteusongelmia. Virhe korjattiin kuitenkin pian.

(Lähde: Jaakkola, L. (2010) *Kuinka tornitoon kirkko sai tornin*)

Lattia

Rekolan työselityksessä vuodelta 1936 kerrotaan, että koko permanto uusittiin: vanha puulattia purettiin kokonaan ja uusi lattia valettiin betonista. Luultavasti betoninen porras urkulehteriin rakennettiin myös samaan aikaan, mutta tämä ei käy ilmi lähteestä. Päällimmäiseksi tiivistettiin juntattu sorakerros. Tämän sorakerroksen päälle valettiin noin 7 cm paksu betonikerros, jonka sekoitussuhde oli joko 1:5:5 (sementtiä, soraa ja sepeliä) tai 1:7 (sementtiä ja soraa). Valun aikana betonin sisään asennettiin vahvikkeeksi ristikko, joka muodosti 40 cm kokoiset ruudut.

Kun alusbetoni oli kuivunut, sen pinta käsiteltiin kahteen kertaan kuumaa asfalttipikeä käyttäen. Myös seinät pinnoitettiin pikeämällä jalkalistan yläsyrjän korkeudelle asti.

Tornin huippua rakennetaan kirkkopihasa 1937, Takana Arvo Jaaksi, Vas. Reino Välimaa, oik Jaakko Lehtiö (Vähäkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1937)

Tornin rakentaminen 1937, Vas. Paavo Räihä, Otto Lehtonen, Heikki Tammeslehto, A.O. Pitetilä ja Reino Välimaa (Vähäkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1937)

Lisäksi työselityksessä lukee, että eristyksen päälle valettiin hyvin tiivistetty päällysbetoni, jonka paksuus oli noin 4 cm ja sekoitussuhde 1:3 (sementtiä ja hiekkaa). Myös tämän betonikerroksen sisään asennettiin valun aikana samanlaiset ¼" raudasta tehdyt rautaristikot kuin aiemmin mainitut.

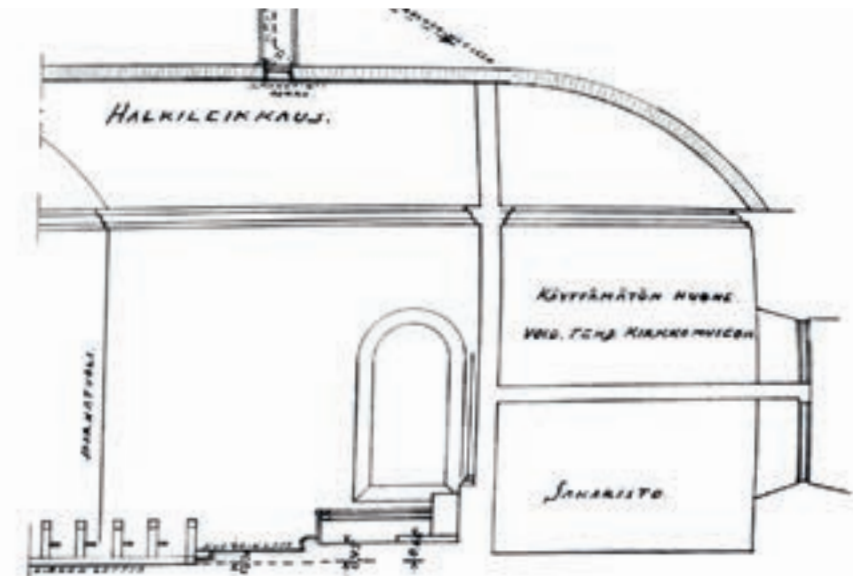
Kun lattia oli uusittu, kaikki kirkon penkit purettiin. Tilalle hankittiin uudet penkit, jotka asennettiin lattialle puulankun betonissan avulla. Sanomalehti *Vaasa no 138* on myös julkaissut artikkelin, josta löytyy sisäkuva kirkosta tältä ajalta. Kuvasta näkyy, että vanha lattia on purettu.

Altari ja kuoriososa

Rekolan piirustuksissa ja työselityksissä käy ilmi, että altaria ja kuoriosaa suurennettiin, minkä vuoksi pari penkkiriviä poistettiin. Samalla kuoriosaa nostettiin parikymmentä senttimetriä. Tämän takia ovia sakaristoon ja porrashuoneeseen siirrettiin ylemmäs, ja niiden eteen rakennettiin pieni askelma. Kuoriosan kaiteet otettiin uudelleen käyttöön, ja altari sai uudet kaiteet sekä laajennettiin. Työselityksessä lukee myös, että papinpenkki siirretään, mutta luultavasti se poistettiin tässä yhteydessä.

Altтарin kaide korjattiin kokonaan, ja vanha alttarikaide säilytettiin. Se on yhä säilyössä kirkon ullakolla.

Uudesta alttarikaiteesta tehtiin suurempi, ja se sai pehmeän toppauksen punaisella kankaalla.

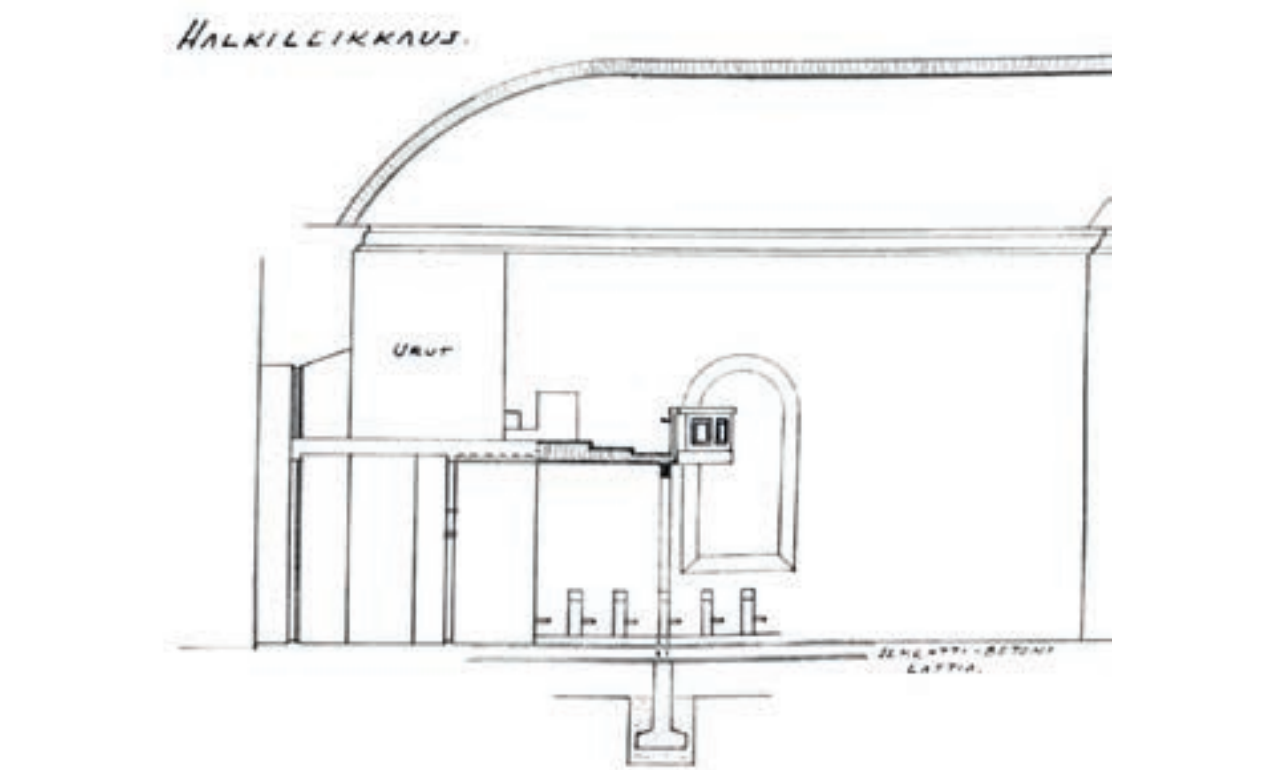

Altтарin suurennuspiirustus (Kansallisarkisto, tekijä F.V. Rekola, 1935)

Urkulehterin suurennus

Työselityksessä ja piirustuksessa mainitaan, että remontin yhteydessä urkulehteriä suurennettiin 2,6 m kirkkosaliin päin. Lehterin uudelle osalle rakennettiin kantavat 7x7" puupilarit hylätystä puusta. Pilarit perustettiin betoniperustuksille. Tarkalleen työselityksessä sanotaan näin: "Niille tehdään hyvät kestävät ja liikkumattomat perustukset maasta asti, kuivamalla maata, jonka pohjalle asetetaan juntattu sorakerros, sekä itse perustus valetaan betonista. Betonin ja puutolpan välille asetetaan asfaltti pikieristys". Pilareiden päälle asetettiin 7x9" höylytty parru, joka kiinnitettiin seinäsyvennykseen. Seinässä oleva osa parrusta vuorattiin tervapahvilla ja seinä korjattiin muuramalla ja rappaamalla. Parrun päälle asetettiin 6x7" niskaset toisinpäinlepäämään tiiliseinän päälle n.75cm välein. Lehterin näkyvä osa alapuolelta vuorattiin höylätyillä 3/4x4" ponttilaudoilla.

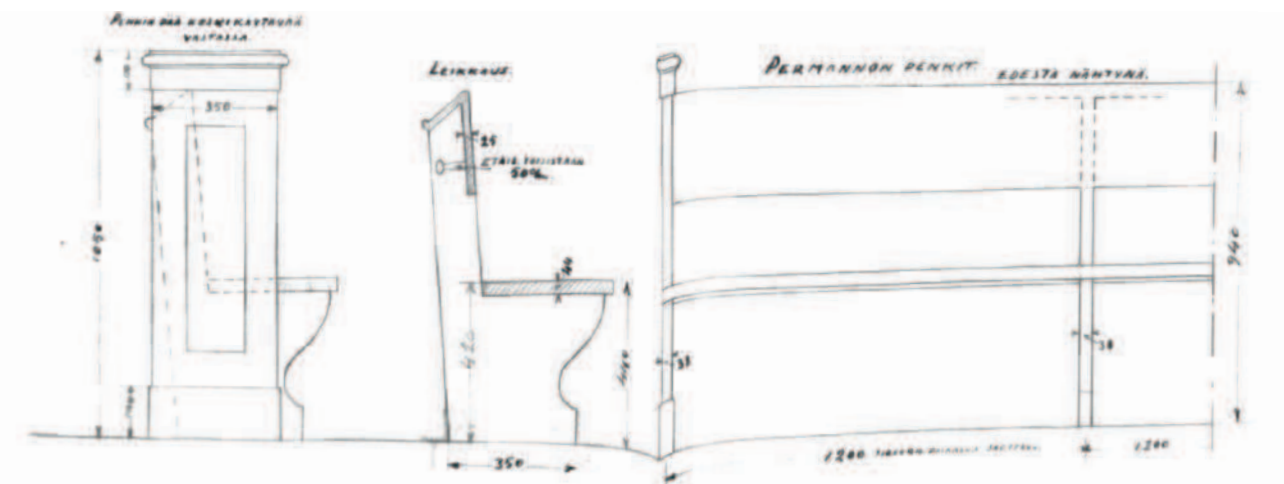
Urkulehterin vanha kaide käytettiin uudelleen, mutta keskellä oleva kaareva osa poistettiin.

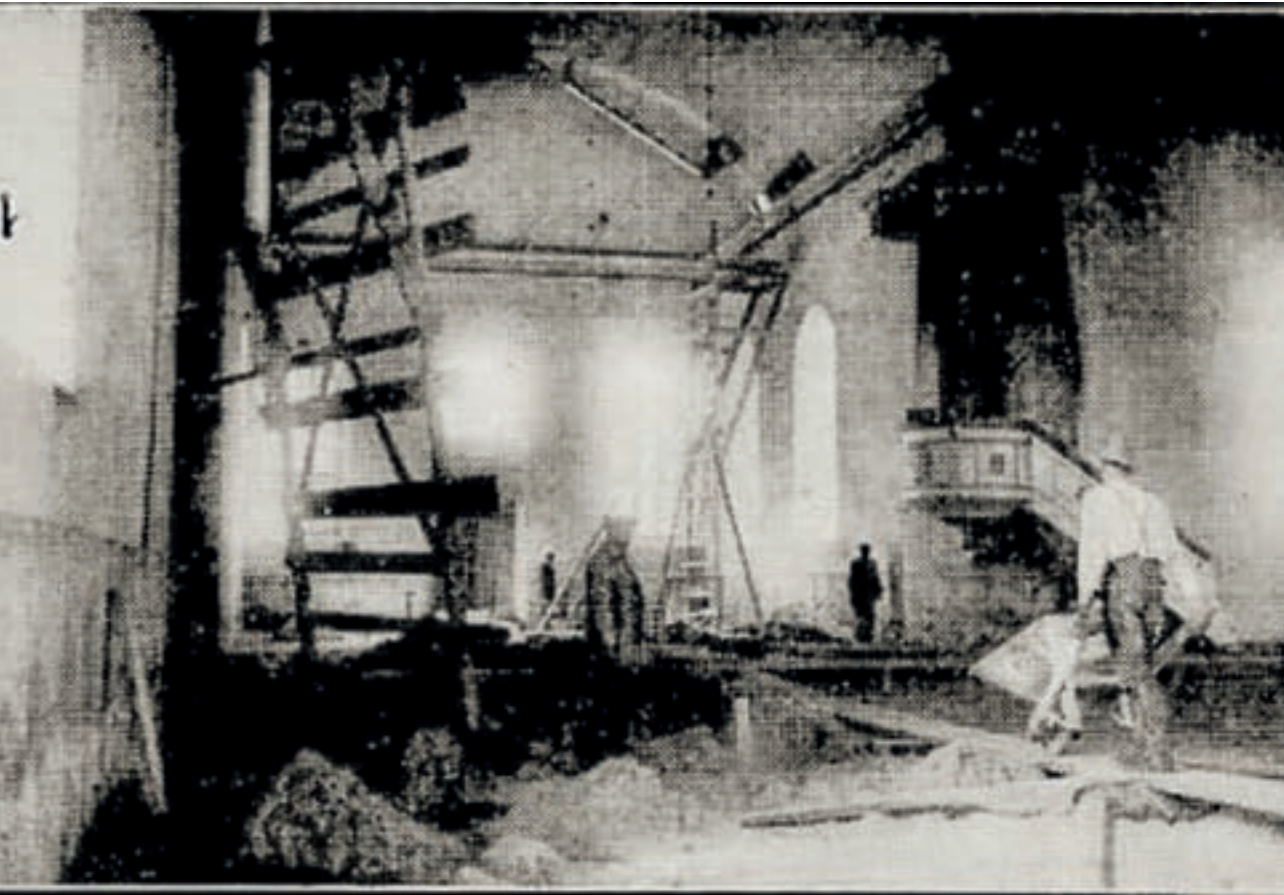
Urkulehterin suurennuspiirustus (Kansallisarkisto, tekijä F.V. Rekola, 1935)

Penkit

Rekolan suunnitelmasta löytyy myös selitys uusista penkeistä. Ne tehtiin mäntypuusta, ja uudet penkkirivit sijoitettiin siten, että kirkkosalissa on sekä keskikäytävä että seinien vierillä kulkevat sivukäytävät. Penkit kiinnitettiin kulmaraudoilla tervattuihin 2x6" lankkuihin, jotka oli asetettu valubetonilattiaan. Arkistosta löytyy myös urkuparvekkeen penkkipiirustukset, mutta niitä ei koskaan toteutettu.

Penkkipiirustus (Kansallisarkisto, tekijä F.V. Rekola, 1937)

Kirkon suurenremontti 1937, vanha puulattia purettiin (Vaasa no 138, Kansalliskirjasto,1937)

Kaminat

Alkuperäisestä työselityksestä löytyy maininta, että kirkkosalissa olleet neljä kamiinaa kunnostettaisiin ja otettaisiin uudelleen käyttöön. Myöhemmissä versioissa kuitenkin todetaan, että kirkon nykyiset kamiinat tuottavat liian vähän lämpöä. Lisätään niitä siten, että tulee olemaan kaikkiaan 3kpl Högforsin isompia kirkkokamiinoita...". Lisäksi selityksessä on myös maininta savupiipun muurauksesta siten, että välikatkon kohdalla seinämää vahvistettaisiin riittävällä pelti- ja hiekkakerroksella. Lopputulos viittaa siihen, että neljä uutta kamiinaa asennettiin. Remontin yhteydessä kamiinat siirrettiin nykyisille paikoilleen, mutta lähteistä ei käy ilmi tarkempia tietoja tästä muutoksesta. Muutos on kuitenkin havaittavissa vertailemalla vanhoja piirustuksia ja valokuvia nykytilanteeseen. Lisäksi kuvista on nähtävissä, että ennen vuotta 1937 kamiinat eivät olleet samanlaisia kuin nykyiset.

Kirkkosalin kamina 1937 ennen (Facebookryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaaja tuntematon)

Kirkkosalin kamina (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sekä Rekolan työselityksistä, että kuvien perusteella voidaan päätellä kirkkosalissa tehdyn useita muutoksia. Alttaria, kuoriosaa ja urkulehteriä suurennettiin. Saarnastuolin portaaseen ja kattoon tehtiin muutoksia. Penkit uusittiin, ja kaikki kalusteet, kaiteet, ovet sekä muut kiinteät osat maalattiin tummanruskealla sävyllä, joka muutti kirkkosalin tyyliä ja tunnelmaa. Kamiinat siirrettiin, ja seinävalaisimet asennettiin. Joitakin ulko- sekä sisäovia vaihdettiin ja pari ulko-ovea muutettiin ikkunoiksi.

Peitetty ikkunat alttarin takatilasta (NAC Arkkitehdit, 2025)

Vähänkyrön kirkko ennen remonti 1937 (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Vähänkyrön kirkko remontin jälkeen (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

1. Kuoriosan suurennus
2. Alttarilla uusittu kaiteet ja suurennettu
3. Ovet uusittu ja nostettu
4. Uudet penkit tummaruskeassa sävyssä
5. Alttaritaulun kehys maalattu tummaksi
6. Ikkunat takahuoneeseen peitetty ja seinäkello poistettu

7. Uusi betonilattia valettu
8. Saarnastuolin katto asennettu
9. Saarnastuoli sai pilarin
10. Välikatto ja sisäkatto uusittu
11. Sisäpinnat maalattu
12. Papinpenkki poistettu
13. Portaat lyhennetty ja kaiteen koristeet poistettu

Vähänkyrön kirkko remontin ennen (Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaaja ja vuosi tuntematon)

Vähänkyrön kirkko remontin jälkeen (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1971)

13. Urkulehterin suurennus ja osittain uusi kaide
14. Kamiinat siirretty (ja vaihtettu?)
15. Ovi vaihdettu ja siirretty
16. Uudet seinävalaisimet
17. Seinän vierikäytävät

3.4 Julkisivujen muutokset ja materiaalit

Vähänkyrön kirkon alkuperäinen suunnitelma on selkeästi uusklassista kustavilaista tyyliä, jossa kaikki mitat ovat tarkasti toisiinsa suhteutettuja. Siksi torni oli tärkeä osa kirkon tasapainoista ulkonäköä.

(Lähde: Jaakkola, L. (2010) *Kuinka tornitoon kirkko sai tornin*)

Olof Tempelmanin piirustuksen mukaan julkisivun alkuperäinen väritys oli valkoinen. Tämä käy ilmi myös dokumentista 1798-vuodelta, joka tehtiin sopimukseksi kirkon rakentamisesta. Sopimuksessa mainitaan myös, että kirkko rakennettaisiin harmaankivestä ja kattona olisi tervattu paanukatto.

Kuvien perusteella ikkunat ja ovet ovat olleet tummanruskeita ainakin 1900-luvun alusta. Kirkon maalaustöiden työselityksessä vuodelta 1966 kerrotaan, että tuolloin ulkoseinät maalattiin keltaisiksi, ikkunat valkoisiksi ja ulko-ovet tummanruskeiksi. Vuosien 1966 ja 1981 välillä kirkko oli keltainen, ennen kuin se maalattiin uudelleen valkoiseksi vuonna 1981. Ikkunat jäivät tämän jälkeen valkoisiksi, mikä on nähtävissä valokuvista. Kuvista näkyy myös, että kirkon ulkoseinällä on aiemmin ollut seinävalaisimia, mutta ne on todennäköisesti poistettu, kun kirkko maalattiin vuonna 1981. Lisäksi näkyy, että ulko-ovet on maalattu vaalean harmaiksi 2000-luvun alussa. Kuntoarviodokumentista vuodelta 2014 käy ilmi, että julkisivut on maalattu viimeistään vuonna 2007 Kivisil-maalilla.

(Lähteet: (1988) *Vaasan läänin kirkot - Vasa läns kyrkor*; Contria Oy; Granlund Pohjanmaa Oy (2014) *Vähänkyrön kirkko, Kuntoarvio*)

1900

Vähänkyrön kirkko n. vuonna 1900 (Vähänkyrö-seuran arkisto, kuvaaja tuntematon)

1937

Vähänkyrön kirkko vuonna 1937 (Facebook-ryhmä vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaaja tuntematon, 1937)

1970-

Vähänkyrön kirkko 1970-luvulla (Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat Valokuvat, kuvaaja tuntematon)

2010

Vähänkyrön kirkko (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon 2002)

2025

Vähänkyrön kirkko (NAC Arkkitehdit, 2025)

3.4 Julkisivujen muutokset ja materiaalit

Kirkon alkuperäinen kattomateriaali oli paanukatto ja siinä oli vain yksi savupiippu, joka kuului sakastin lämmityskamiinaan. Myöhemmin, vuonna 1905, hankittiin neljä lämmityskamiinaa kirkkosaliin, mikä johti katon muutoksiin, kun uudet savupiiput rakennettiin. Kamiinojen hankinta sekä katon korjaus on mainittu Rekolan työselityksessä vuodelta 1936. Vuonna 1937 kirkkotorni rakennettiin ja vanha paanukatto peitettiin uudella tiilikatolla. Osa vanhasta paanukatosta on vielä tänäänkin näkyvissä kirkkotornin porrashuoneessa.

Vähäkyrön kirkko ennen 1937 (Vähäkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Vähäkyrön kirkko vuosien 1981 ja 1990 välillä (Vähäkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Vanha paanukatto Vähäkyrön kirkon tornissa (Vähäkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1990)

Vähäkyrön kirkon vesikatto, itäinen siipi (Vähäkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1990)

3.4 Julkisivujen muutokset ja materiaalit

Vuonna 1989 tehdyistä työselityksistä ja piirustuksista käy ilmi, että tiili- ja paanukatto purettiin ja tilalle rakennettiin uusi kuparikatto. Samalla myös savupiiput purettiin yhden metrin korkeuteen ja piippujen käyttötarkoitus muutettiin ullakon tuuletuksen poistokanaviksi. Tornin alkuperäinen kuparikatto uusittiin myös.

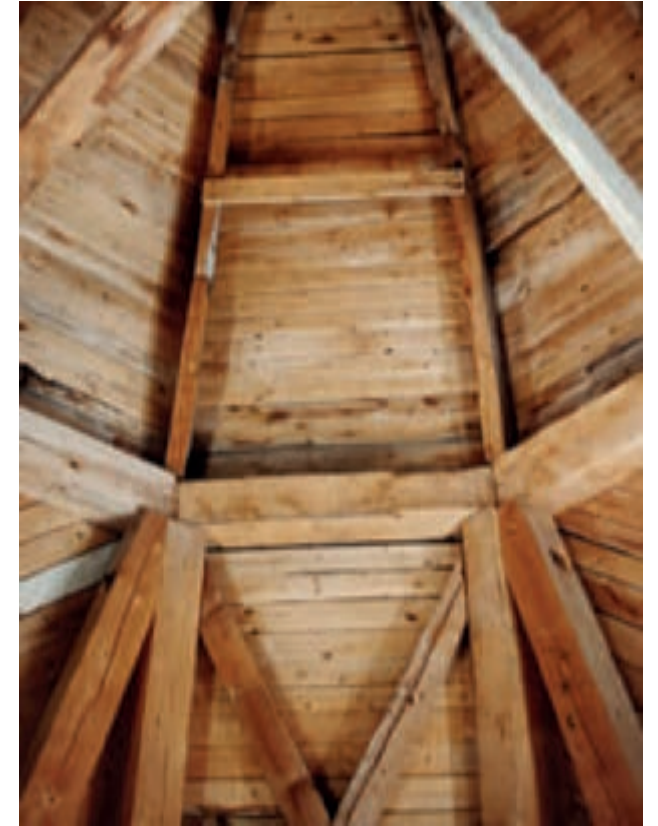
Kattaminen: (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1990)

Paanukaton purettaminen (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1990)

Kirkkotornin Kattaminen (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1990)

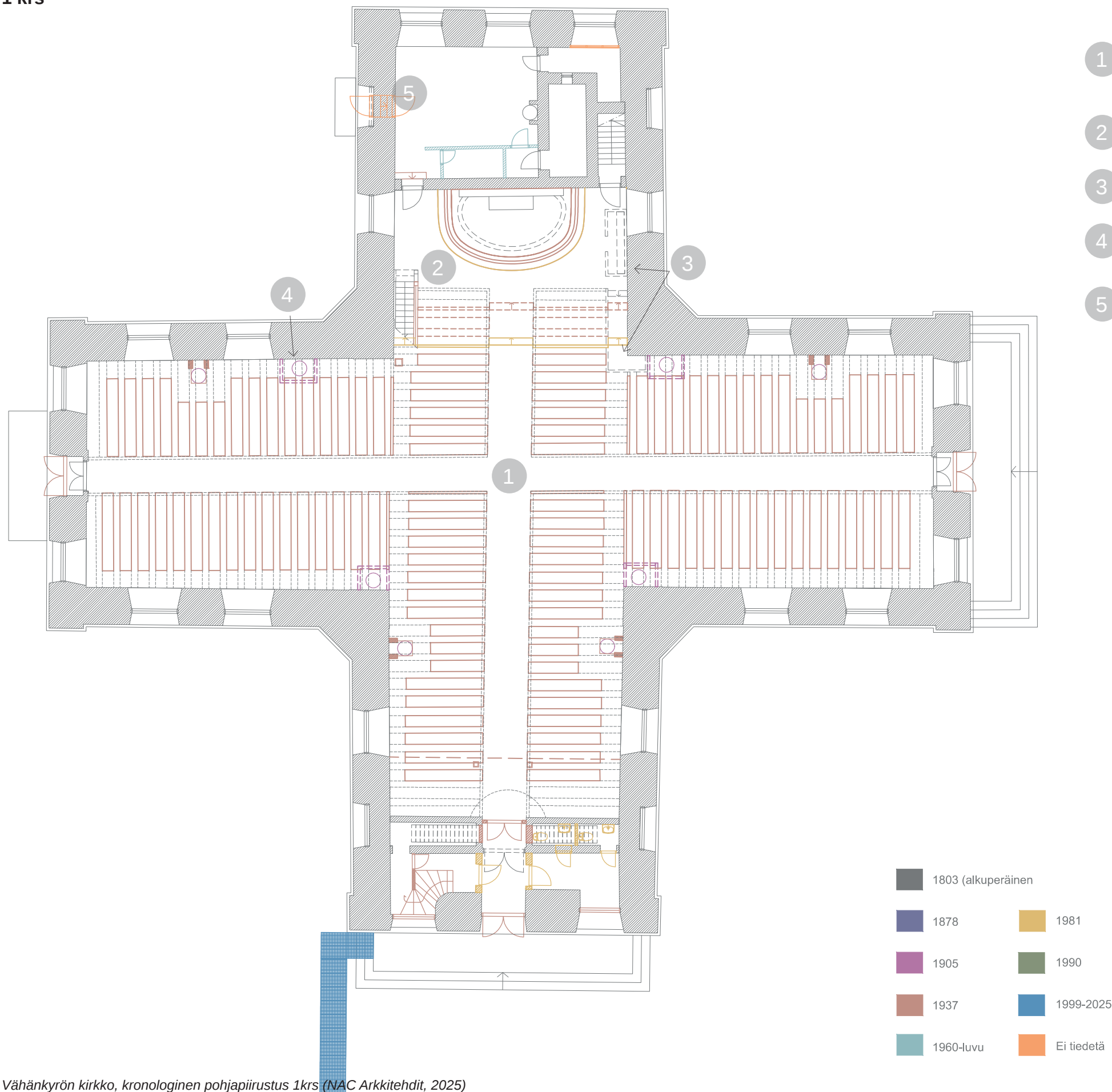
Kirkkotornissa (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1990)

Vähänkyrön kirkko (NAC Arkkitehdit, 2025)

Tornia, joka rakennettiin vuonna 1937 Artturi Ortelan piirustuksen mukaan, on Ortela itse kutsunut "kattoratsastajaksi" sen takia, että tornissa ei ollut kelloja. Torni rakennettiin täysin kirkon näkyvyyden lisäämiseksi. Kirkkotornin julkisivut on kunnostettu vuonna 1981 ja katto uusitettu vuonna 1990.

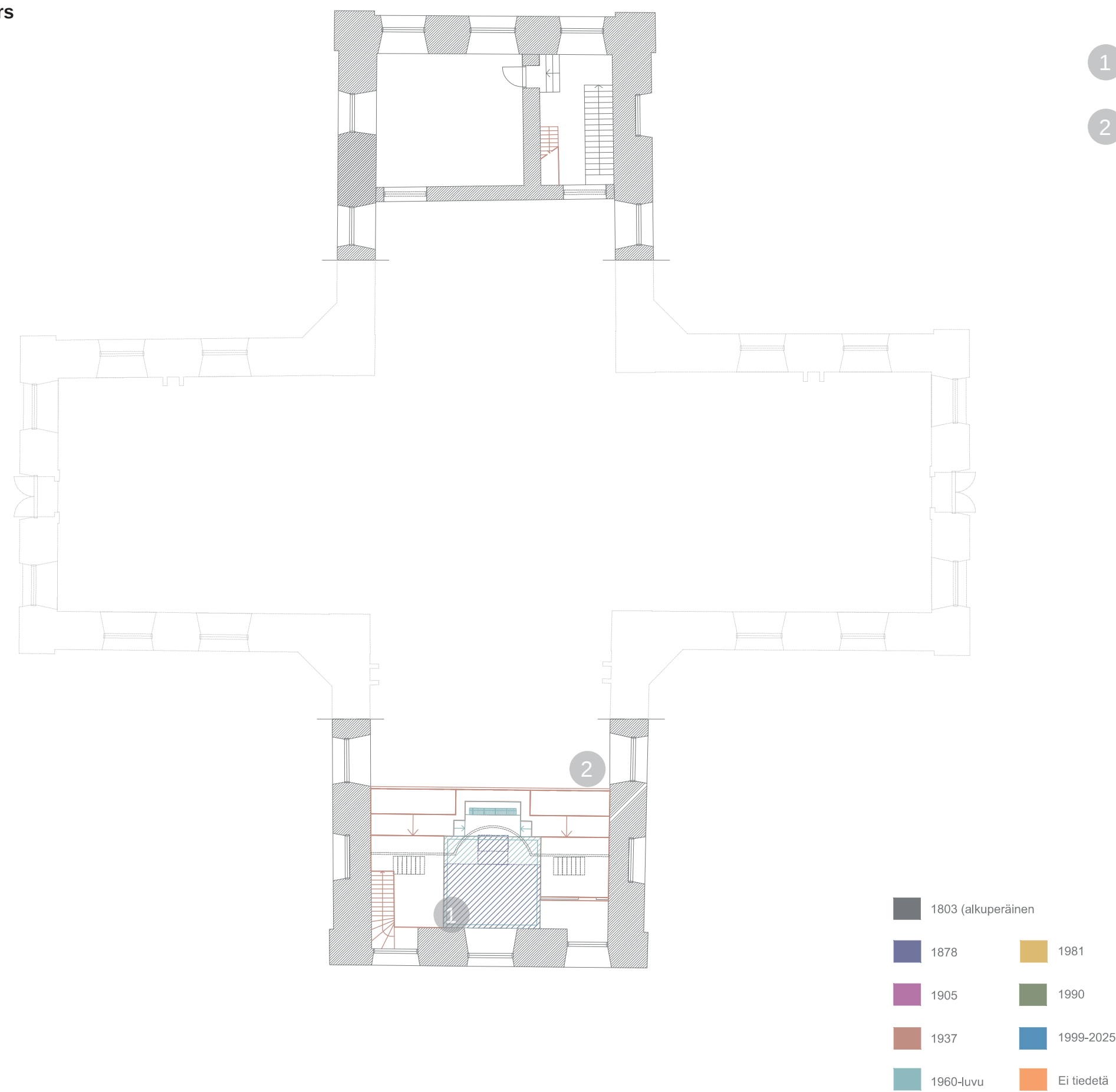
3.5 Kronologiset pohjapiirustukset
1 krs

Vähänkyrön kirkko, kronologinen pohjapiirustus 1krs (NAC Arkkitehdit, 2025)

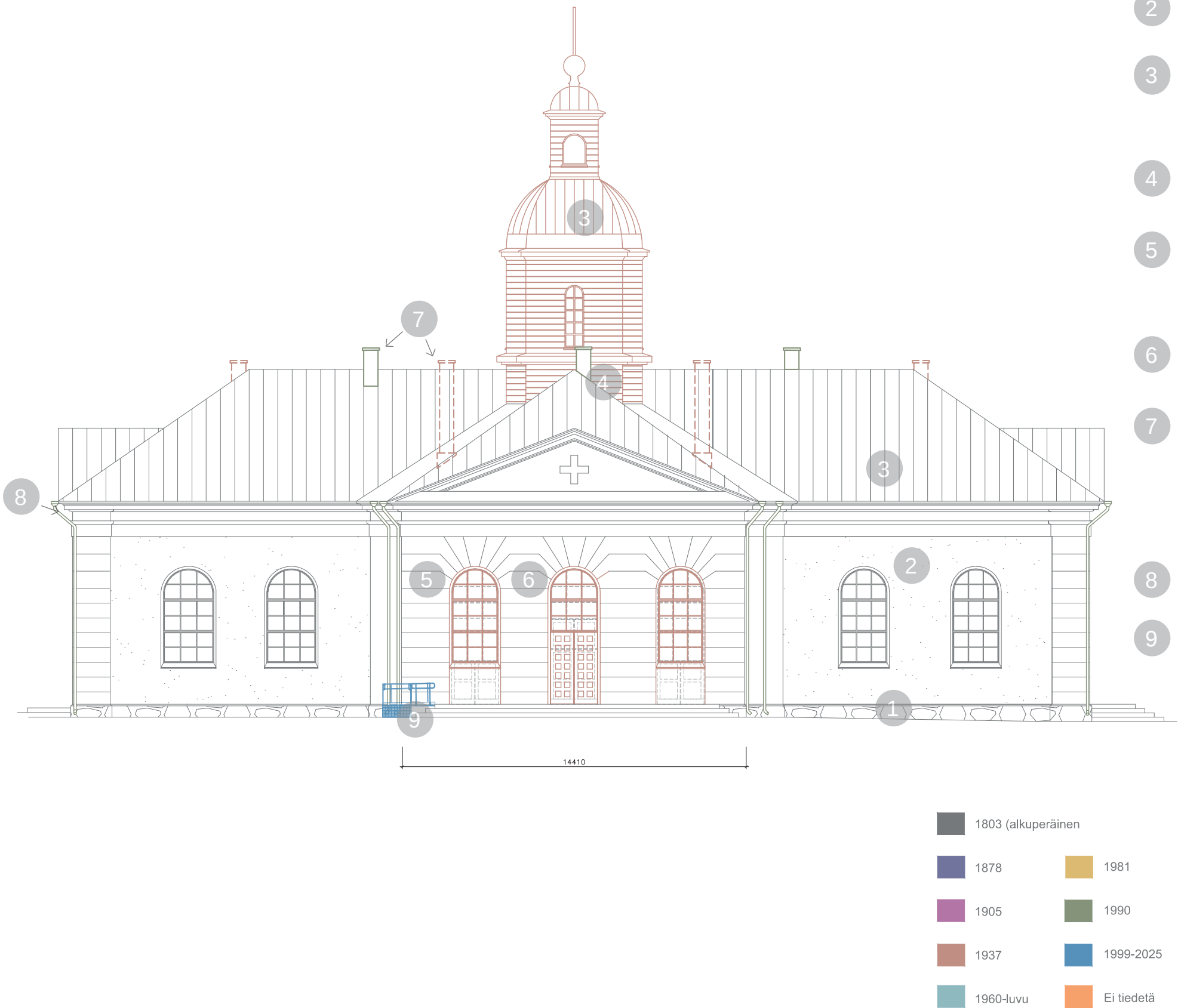
3.5 Kronologiset pohjapiirustukset

2 krs

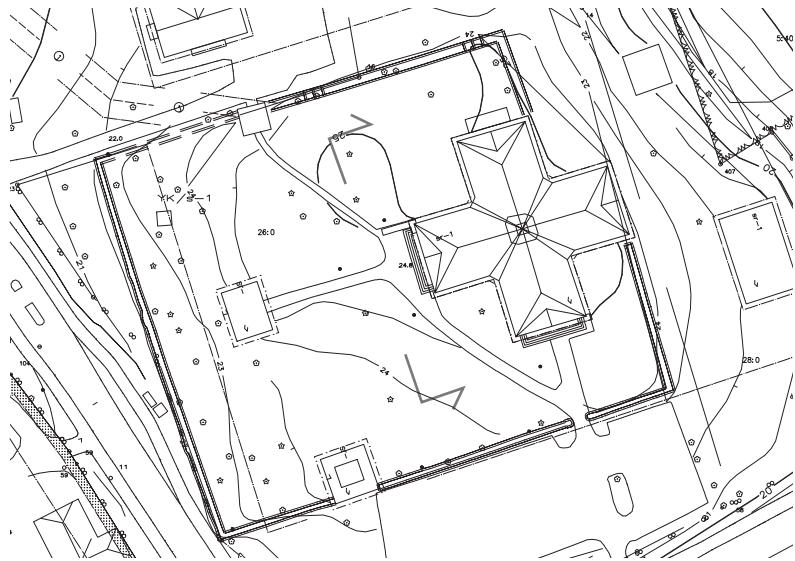

3.6 Kronologiset julkisivupiirustukset

Julkisivu länteen

- 1 Sokkeli on ulkopuolella luonnonkivilatomusta ja sisäpuolella umpimuurattua tiiltä. Sokkelin ja ulkoseinän rajakohtaan on valettu betonikallistus, jonka oletetaan olevan mahdollisesti vuodelta 1937, mutta ajoitusta ei ole varmistettu.
- 2 Kirkon ulkoseinät ovat massiivisia, valkoiseksi rapattuja kivimuureja, pääosin graniittikiveä ja osittain poltettua tiiltä. Vuosina 1966–1981 kirkon julkisivut olivat keltaiset. Ulkoseinät maalattiin 2007 Kivisil maalilla.
- 3 Alun perin kirkossa oli paanukatto. Vuonna 1937, kirkontornin rakentamisen yhteydessä, tämä katto vaihdettiin punaiseksi tiilikatoksi. Vuonna 1990 tiilikatto ja paanukatto purettiin ja laitettiin uusi kuparikatto, joka on kirkon nykyinen katto. Kirkkotornilla on aina ollut musta kuparikatto.
- 4 Kirkontorni on puurakenteinen, ja sen julkisivua peittää vaakasuuntainen, valkoiseksi maalattu puupaneeli. Tornin paneelit on uusittu 1981 ja maalattu 2007.
- 5 Ikkunoiden alkuperäinen väri oli tummanruskea. Vuonna 1937 kaksi ovea läntisellä julkisivulla muutettiin ikkunoiksi ja muut ikkunat kunnostettiin. Vuonna 1966 ne maalattiin valkoisiksi julkisivuremontin yhteydessä. 2001 ikkunat korjattiin ja maalattiin taas julkisivuremontin yhteydessä.
- 6 Kirkon ulko-ovet vaihdettiin vuonna 1937 nykyisiin oviin. Alun perin ovet olivat tummanruskeat, mutta ne maalattiin vaaleanharmaiksi vuoden 2001 julkisivuremontin yhteydessä.
- 7 Alun perin kirkossa oli vain yksi savupiippu, joka kuului sakastin kamiinaan. Kun kirkkosaliin asennettiin vuonna 1905 neljä kamiinaa, rakennettiin myös neljä uutta savupiippua. Kamiinoiden sijaintia luultavasti muutettiin vuoden 1937 remontin yhteydessä, minkä vuoksi alkuperäinen savupiippujen sijoituspaikka ei ole tarkasti tiedossa. Vuonna 1937 rakennettiin uudet punatiiliset savupiiput, jotka otettiin katon korjauksen jälkeen vuonna 1990 uudelleen käyttöön ullakkotilan ilmanvaihdoissa.
- 8 Syöksytorvet on tehty kuparista, ja ne asennettiin vuonna 1990 katon remontin yhteydessä. Paikka on sama kuin aiemmilla syöksytorvilla.
- 9 On todennäköistä, että luonnonkiviportaat ovat alkuperäiset. Pyörätuoliramppi on oletettavasti asennettu vuonna 2002.

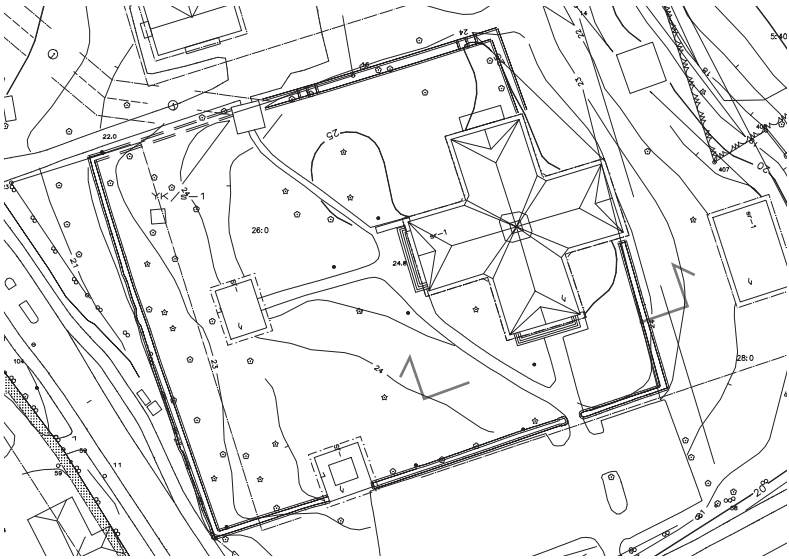
Vähänkyrön kirkko, kronologinen julkisivupiirustus länteen (NAC Arkkitehdit, 2025)

3.6 Kronologiset julkisivupiirustukset

Julkisivu etelään

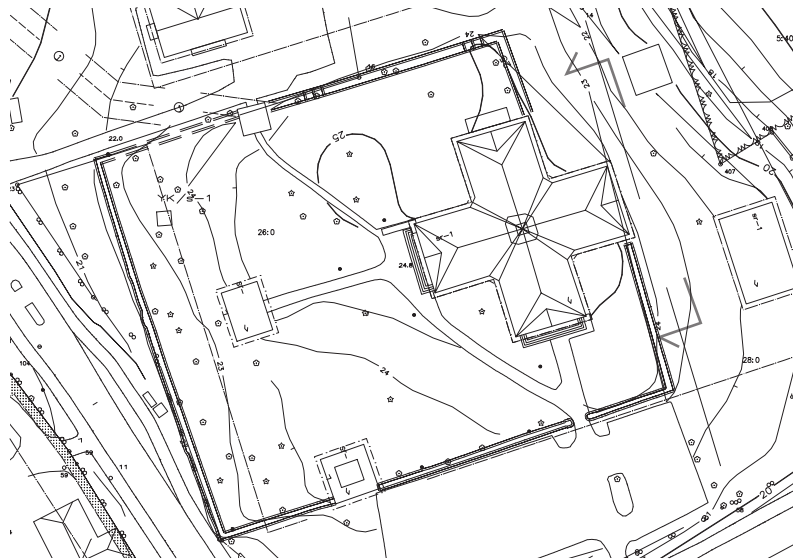
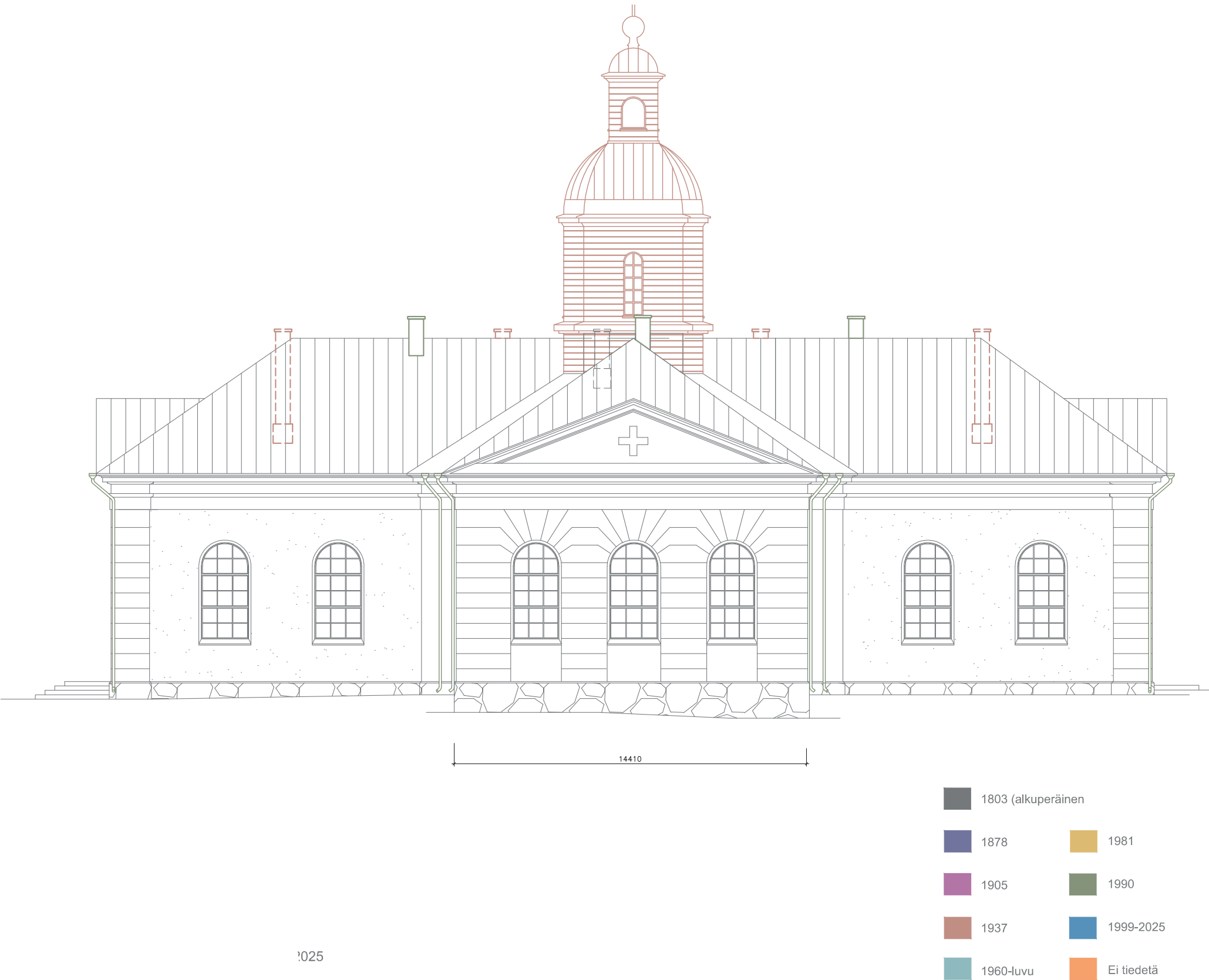

Vähänkyrön kirkko, kronologinen julkisivupiirustus etelään (NAC Arkkitechdit, 2025)

3.6 Kronologiset julkisivupiirustukset

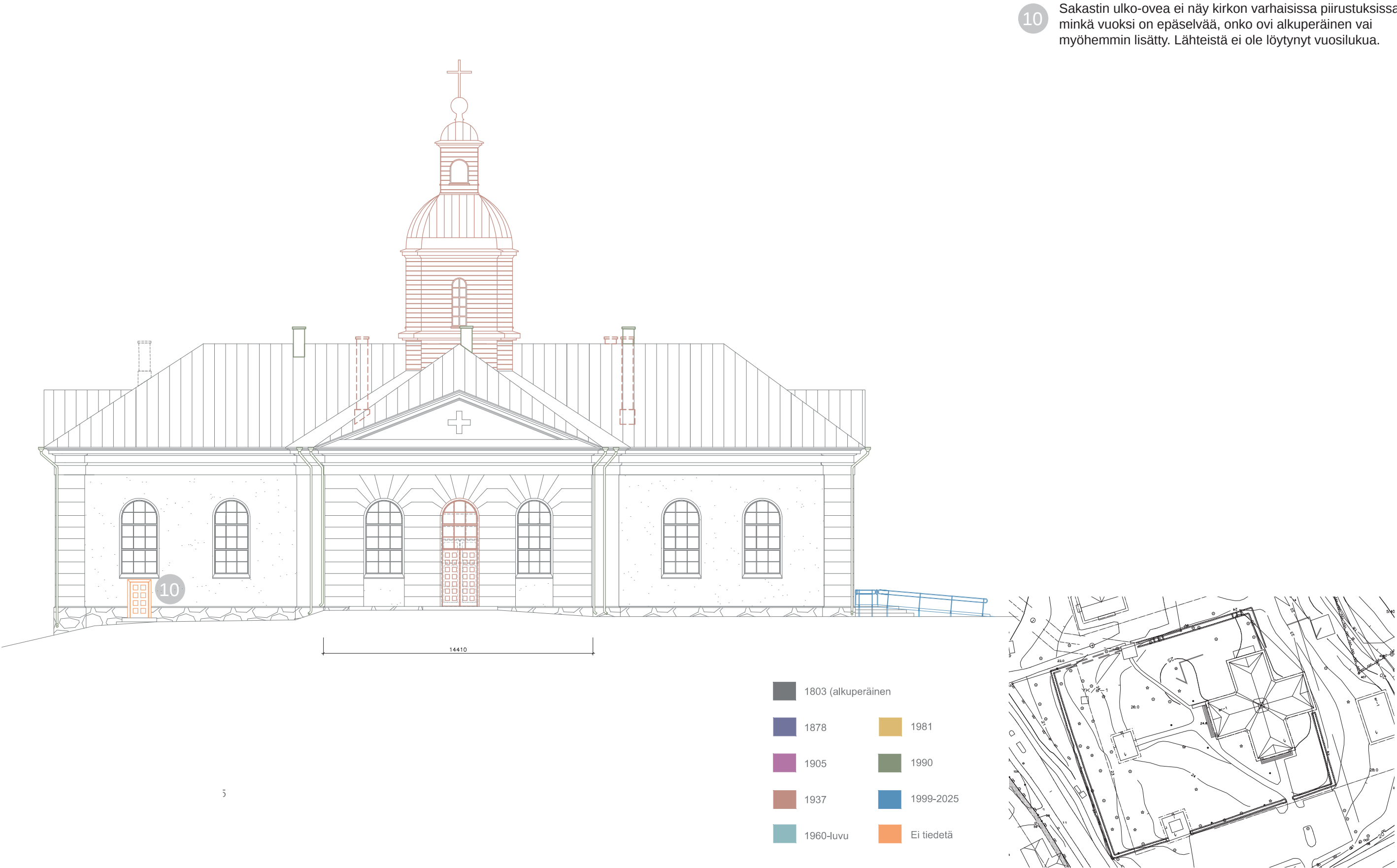
Julkisivu itään

Vähänkyrön kirkko, kronologinen julkisivupiirustus itään (NAC Arkkitehdit, 2025)

3.6 Kronologiset julkisivupiirustukset

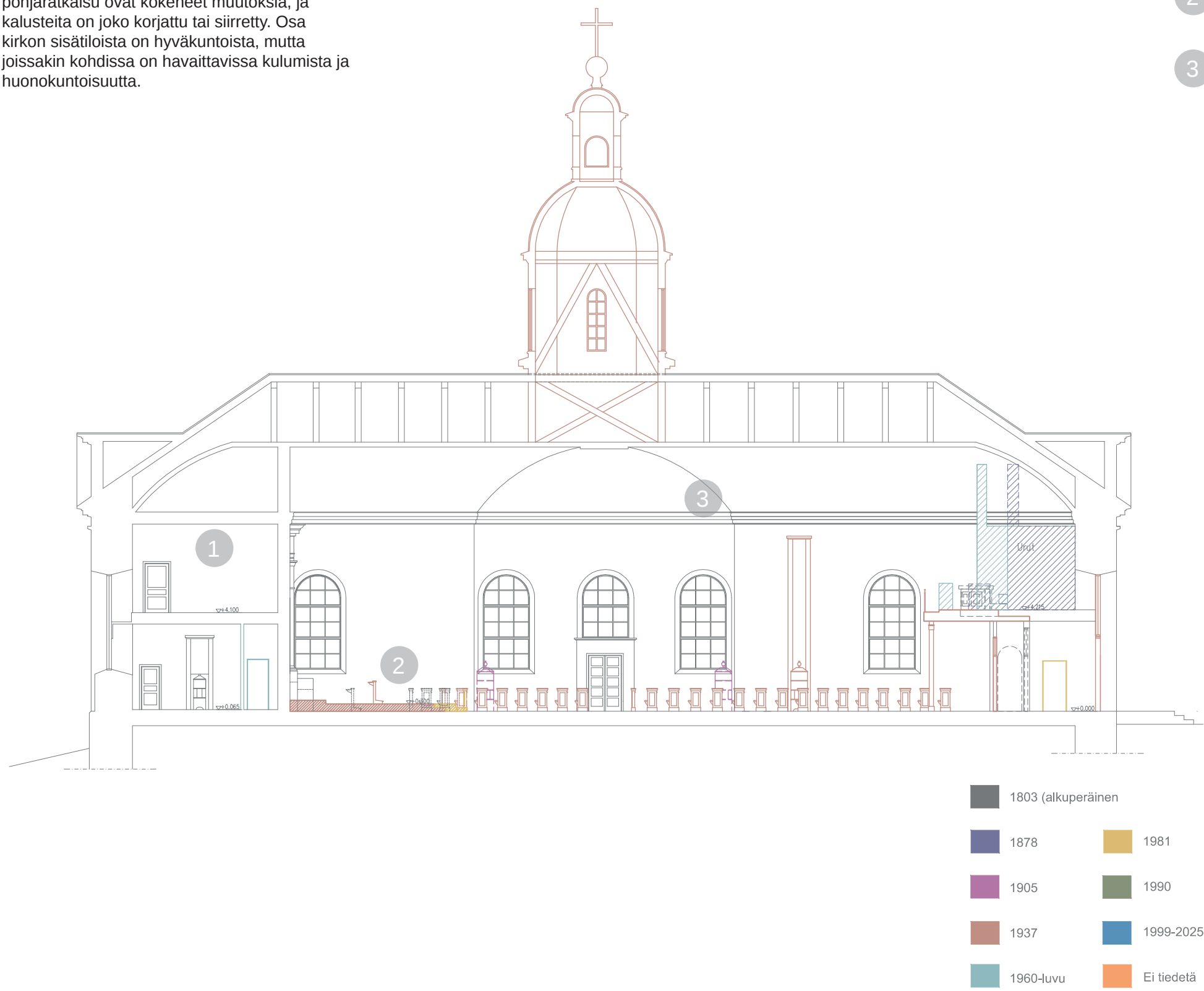
Julkisivu pohjoiseen

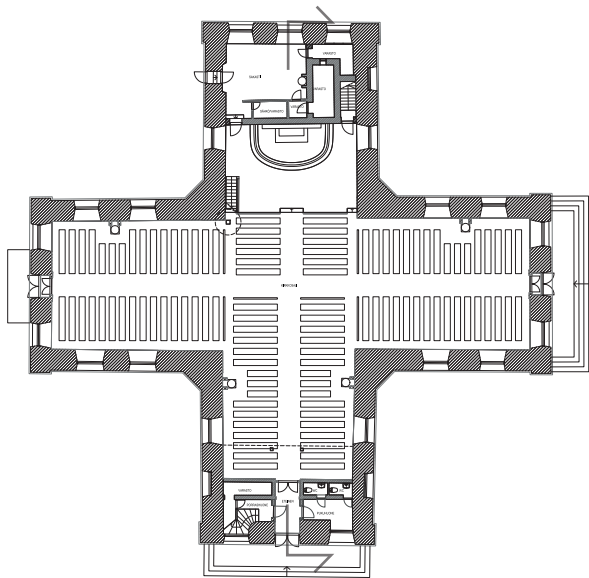
4 SISÄTILOJEN MUUTOSVAIHEET JA NYKYTILA

4.1 Kronologiset leikkaukset

Kirkon sisätilat ovat muuttuneet useita kertoja historian aikana. Sekä pintamateriaalit että pohjaratkaisu ovat kokeneet muutoksia, ja kalusteita on joko korjattu tai siirretty. Osa kirkon sisätiloista on hyväkuntoista, mutta joissakin kohdissa on havaittavissa kulumista ja huonokuntoisuutta.

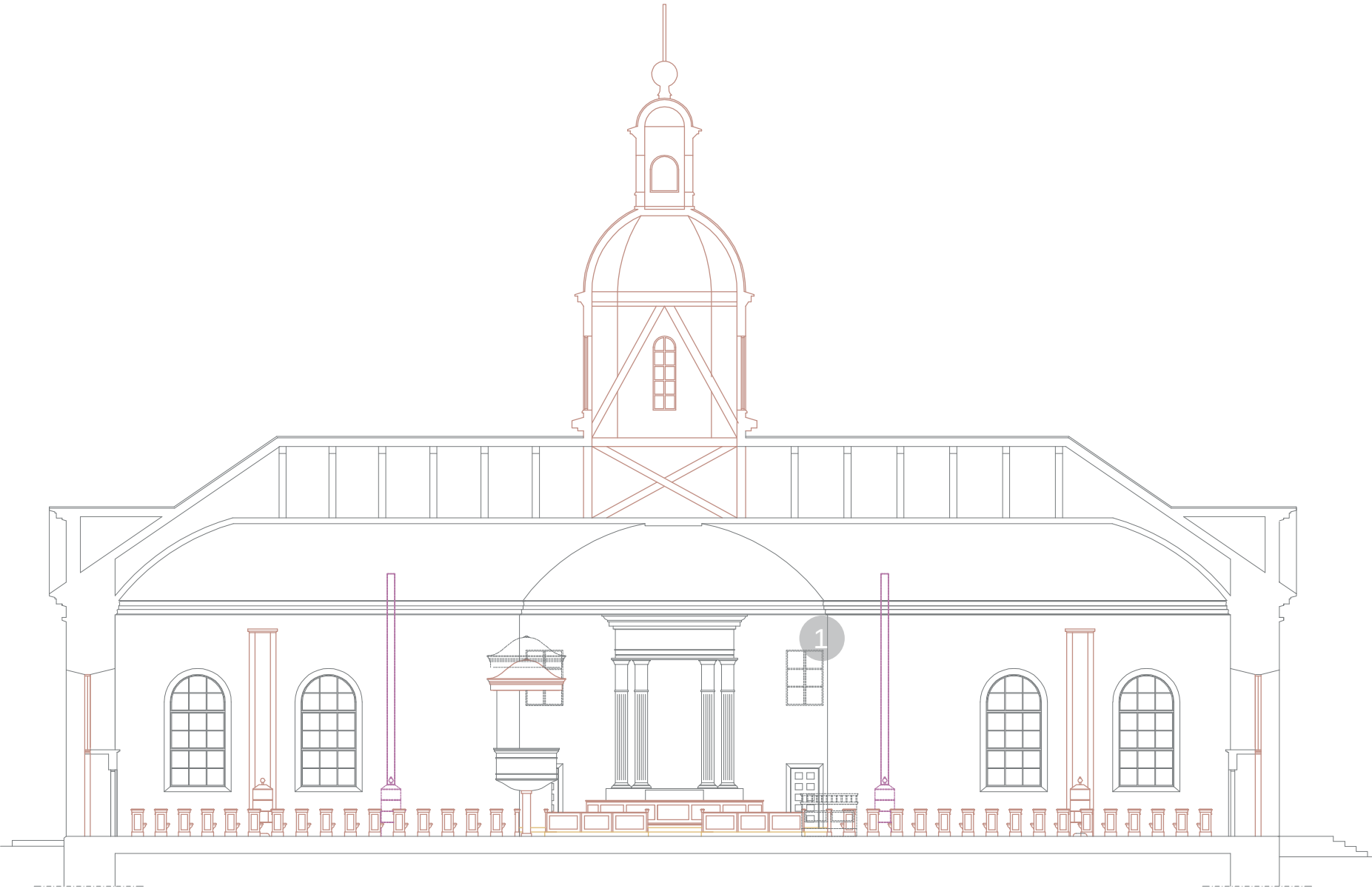

- 1 Sakastin yläpuolella olevaa tilaa käytetään varastotilana. Sen alkuperäinen käyttötarkoitus on epävarma, mutta luultavasti se on toiminut luokkahuoneena.
- 2 Kuoriosaa nostettiin ja laajennettiin sekä vuonna 1937 että uudelleen vuonna 1981. Näiden muutosten yhteydessä poistettiin myös kolme penkkiriviä kirkkosalin edestä.
- 3 Sisäkatto kirkkosalissa on maalattua Enso-levyä ja seinät ovat suurimmaksi osaksi kalkkirapatut ja maalatut. Sisäpinnat on viimeksi korjattu vuonna 2002.

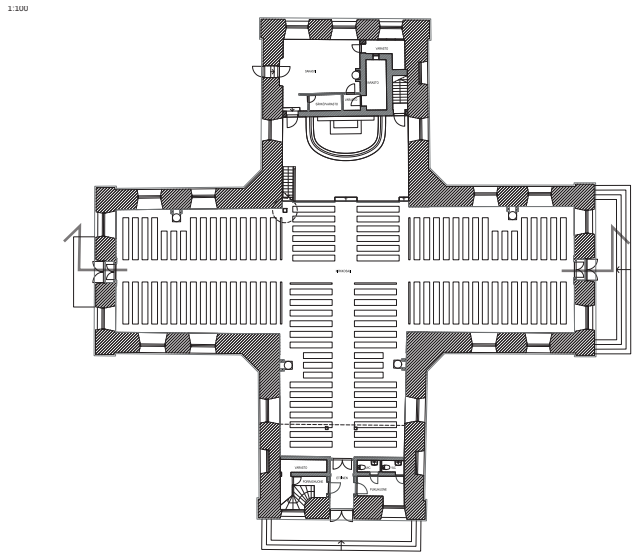

4.1 Kronologiset leikkaukset

1 Alttarin yläpuolella olevat ikkunat peitettiin vuoden 1937 remontin yhteydessä.

1803 (alkuperäinen)	
1878	1981
1905	1990
1937	1999-2025
1960-luvu	Ei tiedetä

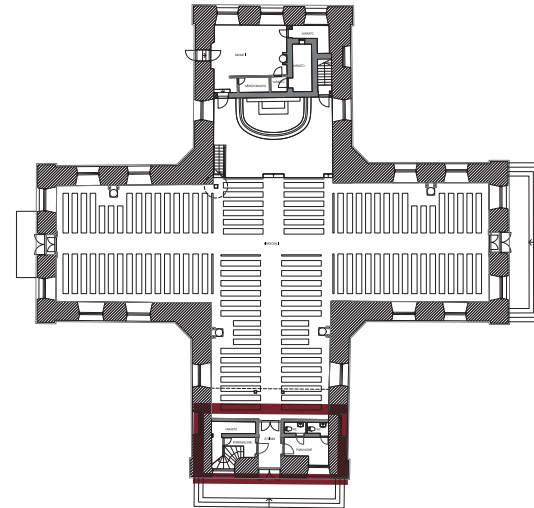
4 SISÄTILOJEN MUUTOSVAIHEET JA NYKYTILA

4.2 Pääsisääkäynti, saniteettitilat ja porrashuone

Pääsisääkäynti

Länteen suuntautuva pääsisääkäynti sijaitsee urkuparvekkeen alla. Sisäänkäynnin yhteydessä on nykyisin eteinen, jossa alkujaan sijaitsi porrashuone urkuparvekkeelle. Vanhan piirustuksen sekä valokuvien perusteella on todennäköistä, että ennen vuoden 1937 remonttia eteisessä oli kahdet puuportaatt, jotka sijaitsivat vastakkain kirkon sisäänkäynnin molemmin puolin. Remontin yhteydessä puuportaatt poistettiin ja korvattiin betoniportailla, joiden sijaintia muutettiin alkuperäisestä. Nykyään eteisessä on myös varastotilaa sekä WC-tilat, jotka rakennettiin vuonna 1980. Eteisen lattia on nykyisin maalattua betonia.

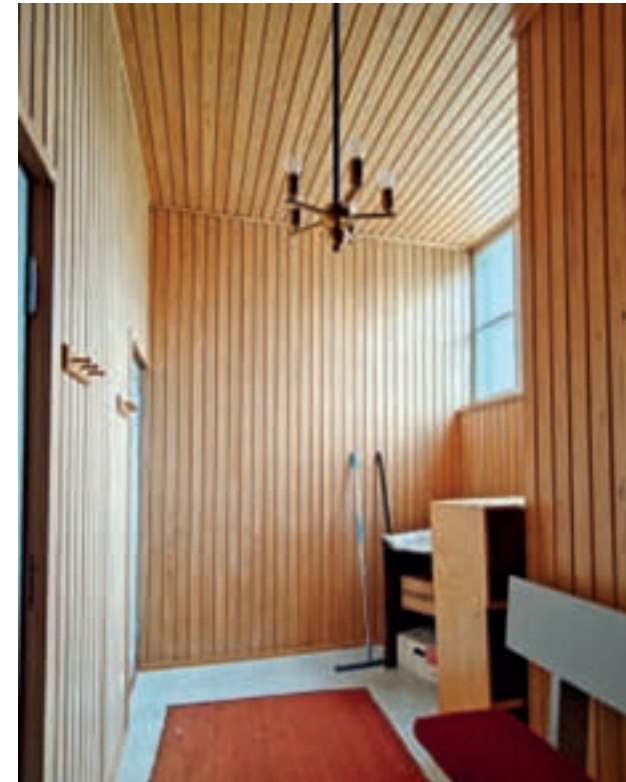
(Lähde: Vähänkyrön seurakunta (n.d.) Vähänkyrön Kirkko)

Pääsisääkäynti kirkkosaliin (NAC Arkkitehdit, 2025)

Odotushuone ja saniteettitilat

WC-tilojen etuhuone toimii nykyisin odotus- ja pukeutumistilana. Etuhuoneen lattiapinta on vaaleanharmaata klinkkeriä, kun taas WC-tiloissa on muovimatto. Molemmissa tiloissa on puupaneloitu sekä seinät että sisäkatto. WC-tiloissa osa seinistä on myös maalattu.

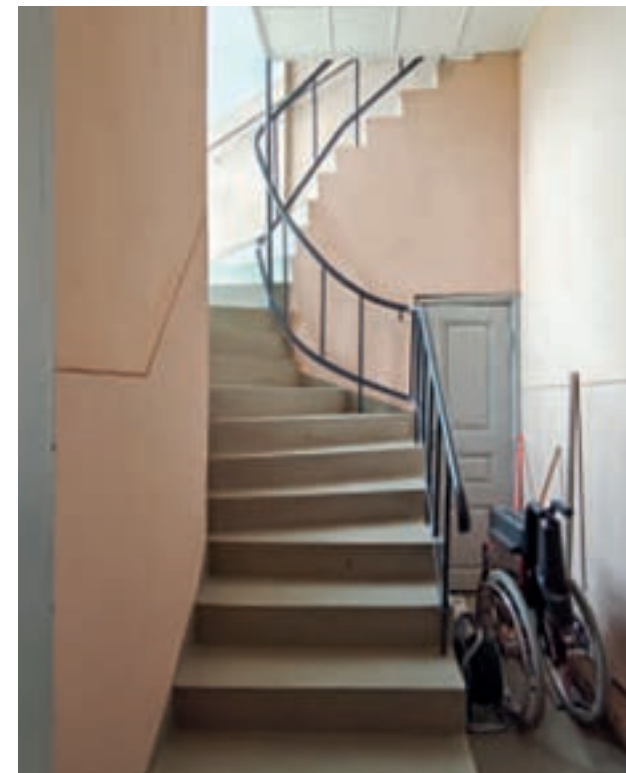

Pukuhuone ja WC-tila (NAC Arkkitehdit, 2025)

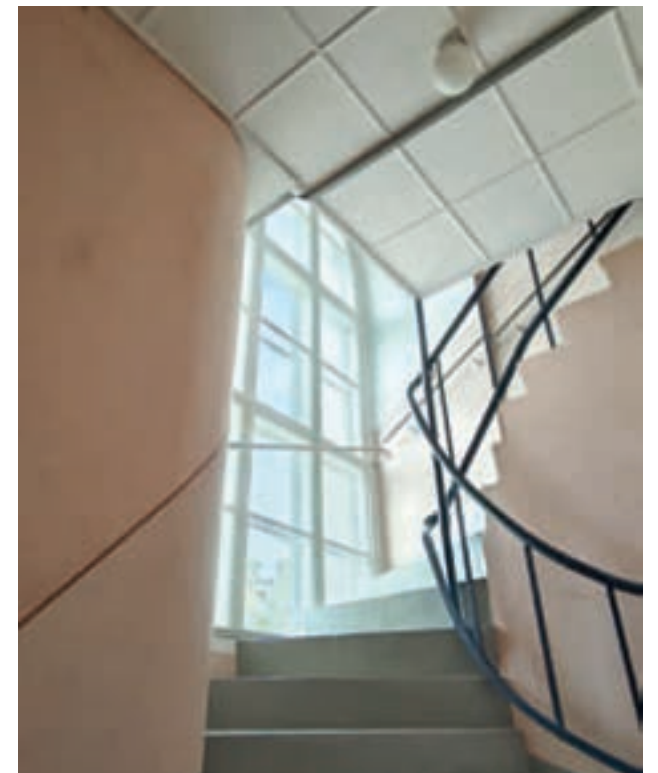

Urkulehterin porrashuone

Porrashuoneen seinäpinnat on kalkkimaalattu, ja lattia on maalattua betonia. Myös porraskäytävä on maalattua betonia ja se asennettiin todennäköisesti vuonna 1937. Portaiden alla on lisäksi varastotila. Ei ole tarkkaa tietoa siitä, mihin tilaa käytettiin ennen kuin betoniportaatt rakennettiin. Sisäkaton pinta on valkoiseksi maalattua levyä.

Portaat urkulehteriin (NAC Arkkitehdit, 2025)

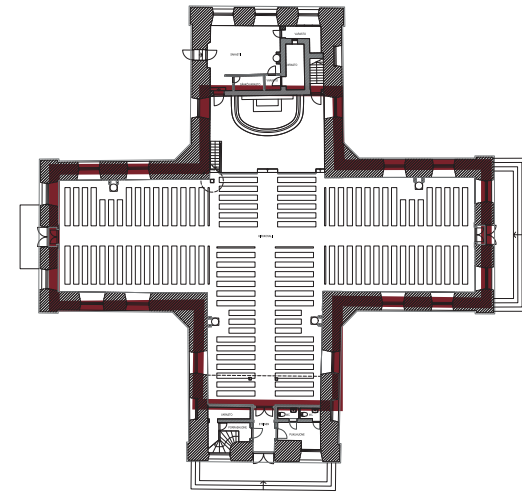

4.3 Kirkkosali

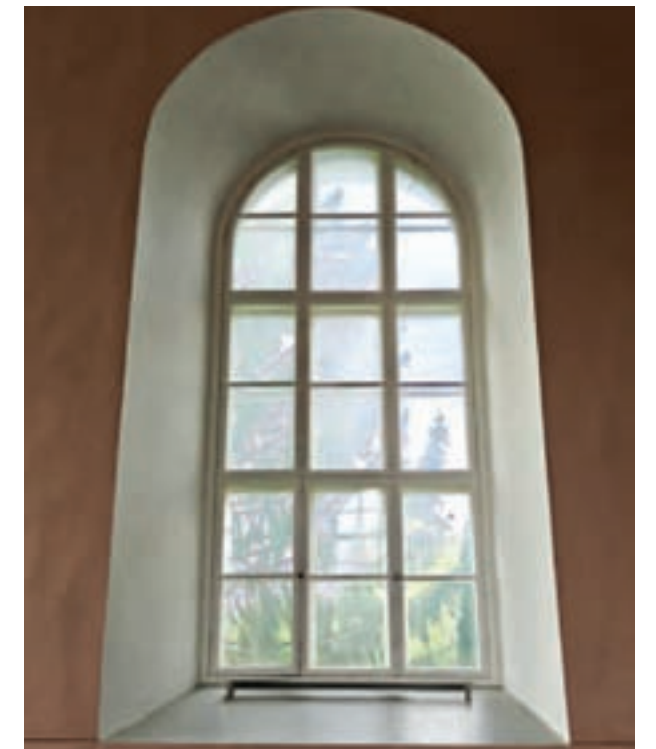
Kirkkosalissa oli alkujaan todennäköisesti puulankkulattia. Tämä käy ilmi vuonna 1798 tehdystä kirkon rakentamissopimuksesta. Vanha puulattia näkyy myös 1900-luvun alun valokuvissa. Vuoden 1937 remontissa puulattia purettiin ja se korvattiin nykyisellä paikalla valetulla betonilattialla, joka on maalattu. Nykyään kirkkosalin lattiassa on myös punaiset matot. Kirkkosalin seinien pintarakenteet ovat suureksi osaksi kalkkilaastia.

Alkuperäinen sisäkatto on maalattua lautta, ja on nähtävissä vielä sakastissa. Kirkkosalin sisäkatto on nykyään puolestaan maalattua Enso-levyä. Piirustusten ja valokuvien perusteella voidaan lisäksi todeta, että nykyiset penkit eivät ole alkuperäiset. Myös istumapaikkoja oli permannolla enemmän ennen vuotta 1937. Muutama penkkirivi poistettiin kuoriosan laajentamisen yhteydessä: ensin vuoden 1937 remontissa ja myöhemmin pari riviä vielä vuoden 1980 remontissa. Penkit pehmustettiin vuonna 1975 akustiikan parantamiseksi. Kirkkosalissa on yhä akustiikkaongelmia, mikä johtuu luultavasti betonilattiasta.

(Lähde: Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön Kirkko*)

Kirkkosali (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kirkkosalin ikkuna (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kirkkosali (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kirkkosali 1898 (Museovirasto, kuvaaja C. Ganderup, 1898, CC BY 4.0)

Penkit (NAC Arkkitehdit, 2025)

Penkit (NAC Arkkitehdit, 2025)

Vanha puulattia, valokuva todennäköisesti 1930-luvun alusta (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Vanha alakatto, 1930-luvulta (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Penkit (NAC Arkkitehdit, 2025)

Penkkien kiinnitys lattiaan (NAC Arkkitehdit, 2025)

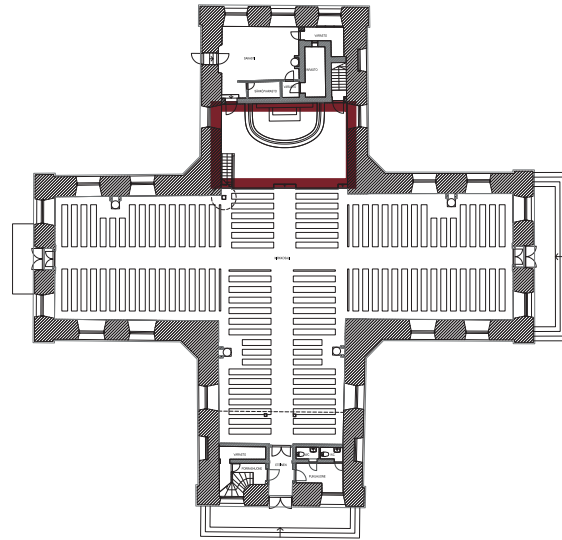

Kirkon nykyinen alakatto (NAC Arkkitehdit, 2025)

4.4 Altari, kuoriosaa ja saarnastuoli

Altari ja kuoriosaa

Altaria ja kuoriosaa suurennettiin vuonna 1937. Kuoriosaa suurennettiin vielä toisen kerran vuonna 1980. Vuonna 1937 koko kuoriosaa nostettiin 30 cm ja altaria 45 cm. Altarin kaide vaihdettiin myös tuolloin. Kuoriosaa ja kirkkosalin lattia olivat alun perin samalla tasolla. Altarin alkuperäinen sävy oli vaalea, mutta 1940-luvulla tumman ruskea, ennen kuin se maalattiin taas vaaleaksi. Vuoden 1937 ja 1980 kuoriosan suurennusten myötä kolme edessä olevaa penkkiriviä poistettiin

Altari ennen suurennusta (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1930)

1940-luvulla, alttarin suurennuksen jälkeen (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Valokuvista näkyy, että jossain vaiheessa 1970-lukua alttarin kaiteen toppauksessa oli beige- tai kellertävä sävy, mutta tarkkaa vuotta ei tiedetä. Vuonna 1975 kirkon penkit pehmustettiin, ja samalla myös muut kirkon tekstiilit korjattiin. On mahdollista, että tuolloin myös alttarin kaiteen toppaus uusittiin punaiseksi. Vuonna 1965-1966 kirkossa tehtiin maalaustöitä, ja samalla kuoriosan lattiaan asennettiin boule-matot.

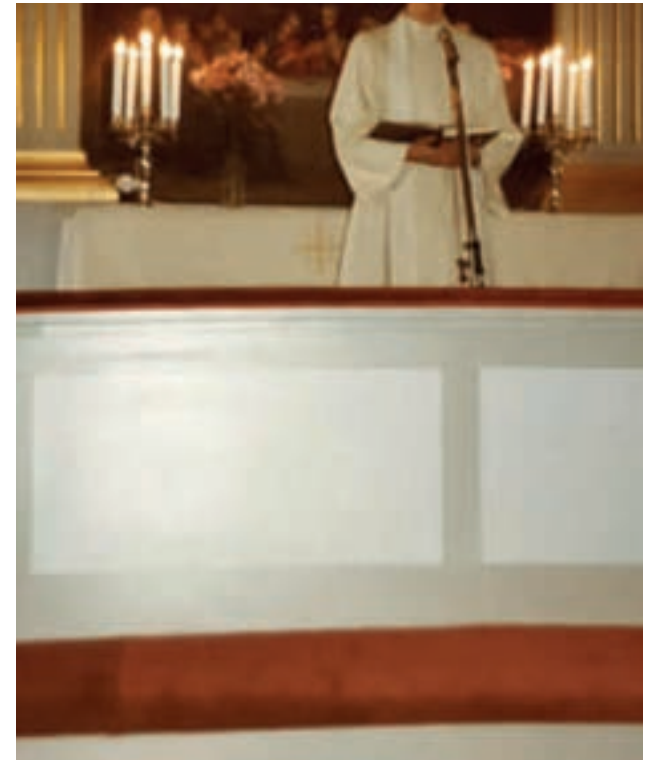
(Lähde: Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön Kirkko*)

Altaripöytä (NAC Arkkitehdit, 2025)

Altarin kaide 1957 (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1957)

Altarin kaide, (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1985)

Altari 2025
(NAC Arkkitehdit, 2025)

Altaritaulun ympärille on luotu koristelu, joka antaa temppelin vaikutelman. Molemmilla sivuilla on kaksi pilaria, jotka on koristeltu kullalla, ja niiden päällä on vaakasuuntainen osa, jossa on tekstiä. Alkuperäinen teksti oli kirjoitettu roomalaisin numeroin: "MDCCCXIX", mikä tarkoittaa vuotta 1819. Tämä oli vuosi, jolloin ensimmäinen alttaritaulu hankittiin kirkkoon.

Altari 1900-luvun alussa (Vähäkyrö-seuran arkisto, omistaja Seija Munkki, kuvaaja tuntematon)

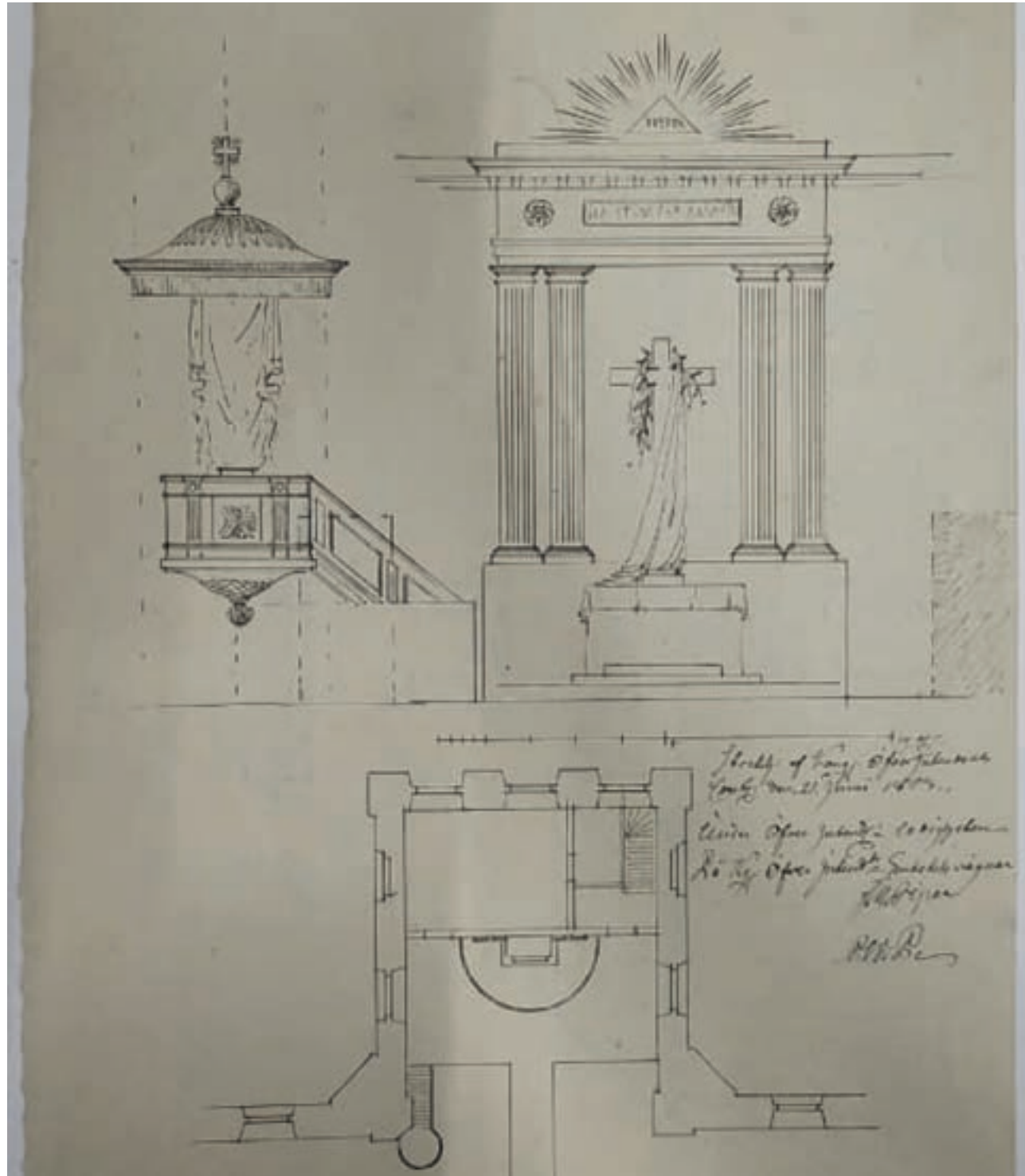
Nykyinen teksti on peräisin Raamatusta ja kuuluu: "Se on täytetty!" (Joh. 19:28,30). Alttarin yläpuolella on kolmion muotoinen koriste, jota ympäröivät auringonsäteet.

Altari 1999 (Vähäkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1999)

Saarnastuoli

Saarnastuoli näyttää muodoltaan varsin muuttumattomalta. Ainoa suurempi rakenteellinen muutos näyttäisi olevan tuenta pilarilla lattiaan, joka valokuvien perusteella olisi tehty vuoden 1937 remontin yhteydessä. Samalla saarnastuolin kattoa laskettiin hieman ja sen taustalla olevat maalatut koristeet poistettiin. Saarnastuoli on myös maalattu useaan otteeseen ja jossain vaiheessa, todennäköisesti 1930-luvulla, se on maalattu marmoroidulla kuviolla. Kultakoristelu portaikon kaiteessa on jossain vaiheessa poistettu, todennäköisesti vuoden 1937 remontin yhteydessä, kun kuoriaosaa nostettiin ja portaikkoo piti muuttaa jonkin verran.

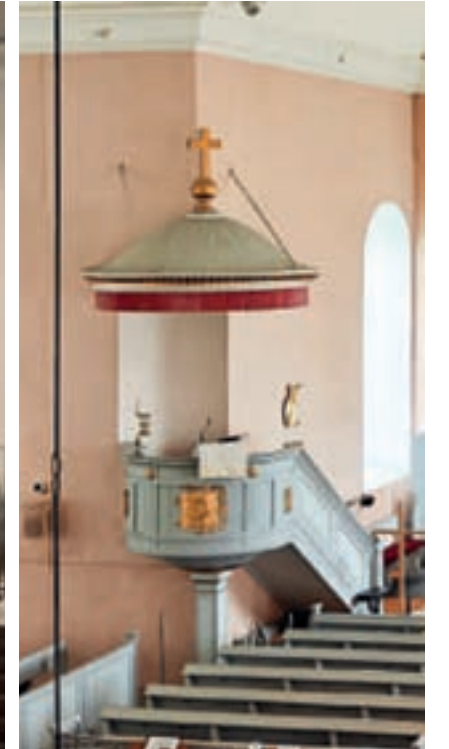
Saarnastuoli ja alttarin piirustus (Riksarkivet Stockholm, tekijä Olof Tempelman, 1786)

Saarnastuoli 1898
(Museovirasto, kuvaaja C. Ganderup, 1898, CC BY 4.0)

Saarnastuoli vuoden 1937 jälkeen,
(Vähänkyrön Seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Saarnastuoli 2025 (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kirkkoherra Saarento saarnastuolissa mikä on marmorinen kuivo
1950-luvulla (epäselvä) (Facebook-ryhmä Vähänkyrön Vanhat
valokuvat, kuvaaja tuntematon)

Saarnastuoli 1994 (epäselvä) (Vähänkyrön seurakunnan arkisto,
kuvaaja tuntematon)

4.5 Sakasti

Sakastista ei ole löytynyt juurikaan historiallisia tietoja lähteistä.

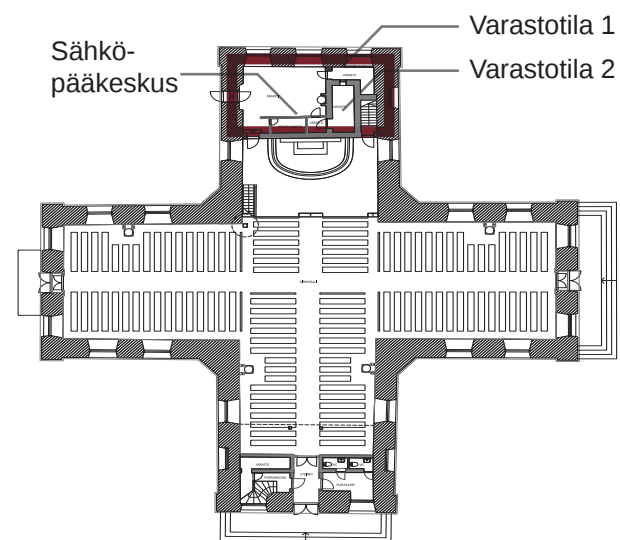
Sakastissa on kaksi varastotilaa sekä 1960-luvulta peräisin oleva sähköpääkeskus. Varastotiloissa on teräsovet ja on mahdollista, että tilat ovat alun perin toimineet ehtoollisviinin viinikellareina.

Nykyään varastotila 1:ssä on seinään kiinnitettyjä hyllyjä, joilla säilytetään monenlaisia tavaroita. Toisessa varastotilassa on holvattu katto ja betonilattia. Siellä säilytetään vanhaa arkkua sekä muita vanhoja esineitä.

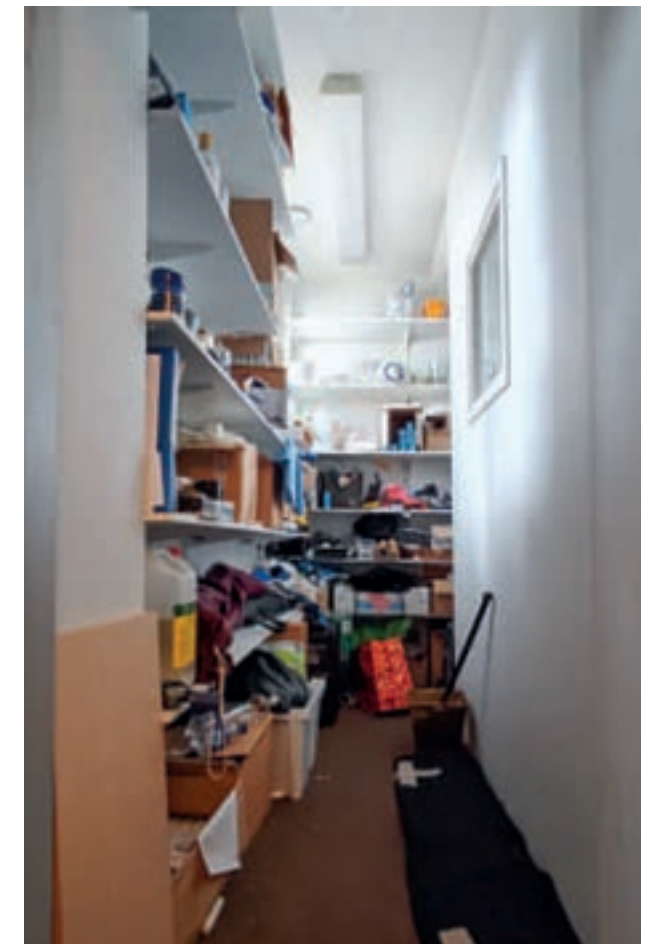
Sakastin lattiana on huopamatto, joka on asennettu sisäremontin yhteydessä vuosina 1999–2000.

Sakastin sisäänkäynnin lattiasta saatiin kosteuksia skannattaessa kohonneita arvoja. Sakastin kamiina saattaa olla alkuperäinen, mutta se voi olla myös uusittu. Kamiinan sijoituspaikka on alkuperäinen.

(Lähde: Contria Oy; Granlund Pohjanmaa Oy (2014) Vähänkyrön kirkko, Kuntoarvio)

Sähköpääkeskus (NAC Arkkitehdit, 2025)

Varastotila 1 (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sakasti (NAC Arkkitehdit, 2025)

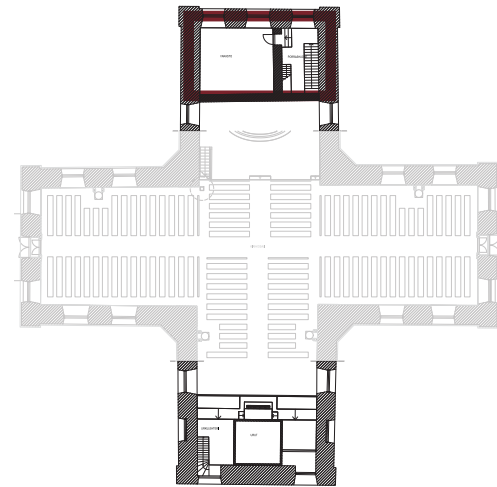
Varastotila 2 (NAC Arkkitehdit, 2025)

Varastotila 2 (NAC Arkkitehdit, 2025)

4.6 Varastotila ja porrashuone sakastin yläpuolella

Sakastin yläpuolella sijaitseva tila toimii nykyään varastona. Lähteistä ei löydy tietoa tilan historiasta, mutta sen arvellaan toimineen luokahuoneena. Tilassa on puulankuista tehty lattia ja sisäkatto, jotka on maalattu. Seinät ovat kalkkimaalattuja. Pintojen iästä ei ole tietoa, mutta sekä lattia- että kattopinta ovat vanhoja ja huonokuntoisia. Porrashuoneessa varastotilan vieressä on vanhat puuportaatt.

Varastotila sakastin yläpuolella (NAC Arkkitehdit, 2025)

Varastotila sakastin yläpuolella (NAC Arkkitehdit, 2025)

Varastotila sakastin yläpuolella (NAC Arkkitehdit, 2025)

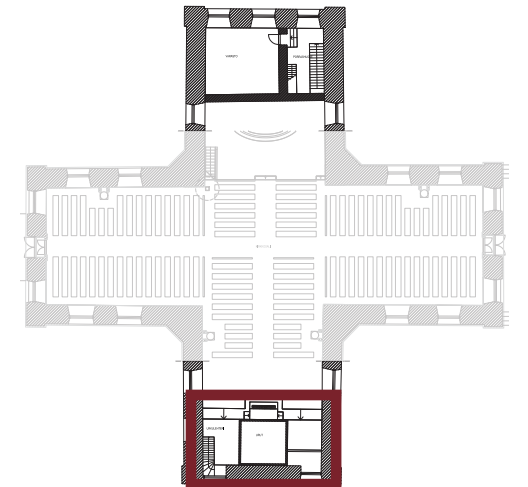

Varastotila sakastin yläpuolella (NAC Arkkitehdit, 2025)

4.7 Urkuparveke

Urkuparveke on alkuperäinen. Vuoden 1937 remontin yhteydessä sitä laajennettiin kirkkosalin suuntaan, ja uusi osa tuettiin Rekolan piirustusten mukaan betonilattiaan ankkuroitujen pilarien varaan.

Urkuparvekkeen lattia on maalattua lautta ja se sai uuden maalipinnan sisäremontin yhteydessä vuosina 1999–2000. Nykyään sisäkatto on maalattua Enso-levyä, mutta alun perin koko kirkkosalin ja urkuparvekkeen sisäkatto oli maalattua puulautaa.

Urkuparveke (NAC Arkkitehdit, 2025)

Urkuparveke ennen 1937 (Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaaja tuntematon)

5 RAKENNUSOSAT JA NIIDEN NYKYTILA

5.1 Ulko-ovet

Ovet ja ikkuna-aukot ulkoseinässä ovat yläosastaan kaarevia ja alaosastaan suorakulmaisia. Pääsisäänkäynnin aukot on jaettu siten, että alaosa toimii ulko-ovena ja yläosa ikkunana. Nykyiset ulko-ovet ovat peräisin vuodelta 1937, ja ne ovat kaksilehtisiä massiivipuuvia. Sakastin ovi on yksilehtinen. Ovien alkuperäinen sävy on oletettavasti tummanruskea, mikä näkyy 1900-luvun alun valokuvista. Mutta ovet on maalattu nykyiseen sävyyn todennäköisesti julkisivukorjauksen yhteydessä vuonna 2001. Ulko-ovien ovilehdet on jaettu neljääntoista peiliin, joiden kuviointi vastaa kirkon muiden ovien ornamentteja. Aiemmat ulko-ovet olivat myös kaksilehtisiä massiivipuuvia, mutta niiden avattava osa oli nykyistä korkeampi. Vanhat ovet oli jaettu kahteen peiliin ja alaosa oli koristeltu kuvioilla.

ennen 1937

1966-1981

1981-2002

2002-

(Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaaja tuntematon)

(Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaaja tuntematon)

(Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

(Vähäkyrö-seuran arkisto, kuvaaja Risto Kiviranta, 2010)

Sisäänkäynti pohjoiseen ulkopuolelta (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sisäänkäynti etelään ulkopuolelta (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sisäänkäynti etelään sisäpuolelta (NAC Arkkitehdit, 2025)

Pääsisäänkäynti länteen ulkopuolelta (NAC Arkkitehdit, 2025)

Pääsisäänkäynti länteen sisäpuolelta (NAC Arkkitehdit, 2025)

Pääsisäänkäynti on suunnattu länteen ja on kaksiosainen kuten muutkin sisäänkäynnit lukuun ottamatta sakastin ulko-ovea. Sisäänkäynnin yläosassa on ikkuna ja alaosassa pariovi. Läntisen sisäänkäynnin ikkunaosasta on näkyvissä sisäpuolelta katsottuna vain osa. Ikkunan yläosa sijaitsee toisessa kerroksessa eikä ole näkyvissä, sillä urut peittävät sen. Pohjoiseen ja etelään johtavat sisäänkäynnit ovat rakenteeltaan samanlaisia, mutta niiden yllä olevat ikkunaosat ovat kokonaan näkyvissä sisäpuolelta. Näissä sisäänkäynneissä on ulko-oven lisäksi myös sisällä väliovi. Myös nämä sisäovet ovat kaksilehtisiä massiivipuuvia mutta ovat jaettu viiteen peiliin. Sakastin ovi eroaa muista kirkon ulko-ovista. Se on yksilehtinen ja jaettu kahdeksaan peiliin. Sakastin ulko-oven sisäpuolella on pieni betoniporras sekä väliovi, joka on näkyvissä sakastin sisätiloista.

Sakastin ulkoovi (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sakastin ulkoovi ja porras sisäpuolelta (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sakastin väliovi sisäpuolelta (NAC Arkkitehdit, 2025)

5.2 Sisäovet

Pääsisäänkäynnin eteisessä, urkuparven alla, on kirkonsaliin johtava holviaukko, jossa on vuodelta 1937 peräisin oleva väliovi. Tämä ovi on kaksilehtinen massiivipuuväli. Oven yläpuolella on kaksiosainen ikkuna, ja ovilehdet on jaettu viiteen suorakulmaiseen peiliin. Kuvista näkyy, että aiempi ovi oli hieman suurempi, sillä sen yläosa oli kaareva ja peitti koko holviaukon. Myös vanhassa ovessa oli yläosassa ikkuna, mutta sen tarkka ulkonäkö ei ole tiedossa.

Eteisen väliovi kirkosalille (Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaa ja tuntematon)

Eteisen väliovi kirkosalille (NAC Arkkitehdit, 2025)

Eteisen väliovi kirkosalilta (NAC Arkkitehdit, 2025)

Pääsisäänkäynnin eteiseen rakennettiin odotustila remontin yhteydessä vuosina 1980–1981, ja sen ovet ovat todennäköisesti peräisin tältä ajalta. Odotustilan sekä urkuparvekkeen porrashuoneen ovet ovat yksilehtisiä massiivipuuväliä ja jaettu kymmeneen peiliin. WC-tilojen sekä porrashuoneessa sijaitsevan varastotilan ovet on jaettu kolmeen peiliin. Urkuparvekkeella sijaitseva varastotila rakennettiin vuonna 1937, joten sen ovi on todennäköisesti samalta ajalta. Ovi on maalattu varastotilan sisäpuolelta tummanruskeaksi ja toiselta puolelta vaaleanharmaaksi. WC-tilojen ovet ovat luultavasti vuodelta 1981.

Kaikki väliovet ovat maalattu vaaleanharmaiksi, paitsi urkuparven alla oleva varastotilan ovi, sekä sakastin vanhan varastotilan ovi. Jotkut ovet ovat hieman eri sävyisiä siten, että ovipeilit ja pielet eroavat toisistaan väriltään toisistaan.

Ovi urkuparven porrashuoneeseen (NAC Arkkitehdit, 2025)

Ovi pukuhuoneeseen (NAC Arkkitehdit, 2025)

Ovi WC-tilaan (NAC Arkkitehdit, 2025)

Ovi varastotilaan (NAC Arkkitehdit, 2025)

Altтарin molemmilla sivuilla on sisäovi sakastiin sekä altтарin takana ovi porrashuoneeseen. Nämä ovet ovat peräisin vuodelta 1937 ja ovat lähes samanlaisia kuin urkuparven ovi, mutta niiden pielet ovat leveämmät. Ovet ovat yksilehtisiä massiivipuuväliä, jotka on jaettu kymmeneen peiliin. Valokuvista voidaan nähdä, että vanhoissa ovissa oli ovilehdessä kolme peiliä. Ovet on todennäköisesti vaihdettu altтарin ja kuoriosan korottamisen yhteydessä.

Ovi sakastiin ennen 1937 (Museovirasto, kuvaaja C. Ganderup, 1898, CC BY 4.0)

Nykyinen ovi sakastiin (NAC Arkkitehdit, 2025)

Ovi porrashuoneeseen (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sakastissa sijaitsevat sähköpääkeskustila sekä kaksi varastotilaa. Ensimmäisen varastotilan ovi on teräsovi, jossa on puinen etuosa sakastin puolelle. Se on jaettu kolmeen peiliin ja näyttää vanhalta, mutta sen tarkka ikä ei käy ilmi lähteistä.

Toisella varastotilalla on kaksi ovea. Uudempi ovi on todennäköisesti peräisin 1960-luvulta, samalta ajalta kuin sähköpääkeskus rakennettiin. Sen ovilehti on jaettu kahdeksaan peiliin, mutta ovelta puuttuu pieli. Tämän oven sisäpuolella on toinen ovi, joka johtaa vanhaan holviin. Se on vanha ja paksu, yksilehtinen massiivipuuväli, joka on jaettu kolmeen peiliin. Tämä ovi saattaa olla alkuperäinen.

Sähköpääkeskustilan ovi on luultavasti myös 1960-luvulta.

Ovi sakastissa oleva ensimmäinen varastoon (NAC Arkkitehdit, 2025)

Ovi sakastissa oleva toinen varastoon, (NAC Arkkitehdit, 2025)

Toisessa varastotilassa oleva sisäovi, mikä johtaa vanhaan holviin (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sakastin yläpuolella on myös tila, jota käytetään nykyään varastona. Sinne johtava ovi on vanha yksilehtinen massiivipuuovi, joka saattaa olla alkuperäinen. Ovillehti on jaettu kolmeen peiliin.

Sähköpääkeskukseen johtava ovi (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sakastin yläpuolella oleva tilan ovi (NAC Arkkitehdit, 2025)

5.3 Ikkunat

Kirkon ikkunat ovat vanhoja kaksipuitteisia puuikkunoita, lukuun ottamatta sakastin yläpuolella olevan tilan ikkunoita, jotka ovat yksipuitteisia. Ikkunat ovat alkuperäisiä, ja ne peruskorjattu viimeksi vuonna 1981. Vuonna 2001 ikkunapuitteet irrotettiin, kunnostettiin ja maalattiin. Samana vuonna myös tornin ikkunat kunnostettiin. Sekä kuvista että Rekolan työselityksessä vuodelta 1936 voidaan päätellä, että läntisen ulko-oven viereiset ikkunat ovat vuodelta 1937. Aiemmin niiden paikalla oli ulko-ovet. On mahdollista, että muut ikkunat ovat alkuperäisiä, mutta sitä ei voitu varmistaa lähteiden avulla. Sakastissa, saniteettitilassa ja urkuparvekkeen porrashuoneessa ikkunat on jaettu sisäkerroksen vuoksi siten, että alaosa näkyy ensimmäisessä kerroksessa ja yläosa toisessa kerroksessa. Sakastin varaston ikkuna on lisätty ulkoseinän sisäpintaan, ja se on varustettu lämpölasilla. Eteisen odotushuoneessa sekä urkuparvekkeen porrashuoneessa ikkunoiden sisäpuitteet on kiinnitetty ruuveilla. Kirkkosalissa ikkunat ovat edelleen avattavia. Kolme ikkunaa ja osia muista ikkunoista on peitetty sisäpuolelta, ja niiden ainoa tarkoitus on säilyttää kirkon julkisivun symmetria. Ikkuna-aukkojen yläosa on kaareva ja alaosa suorakaiteen muotoinen. Torniosan ikkunat ovat yksipuitteisia puuikkunoita.

(Lähde: Contria Oy; Granlund Pohjanmaa Oy (2014) Vähänkyrön kirkko, Kuntoarvio)

ennen 1937

1966-1981

1981-2002

2002-

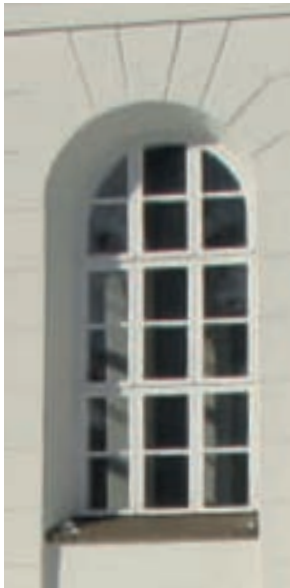
(Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaaja tuntematon)

(Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat)

(Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

(Vähäkyrö-seuran arkisto, kuvaaja Risto Kiviranta, 2010)

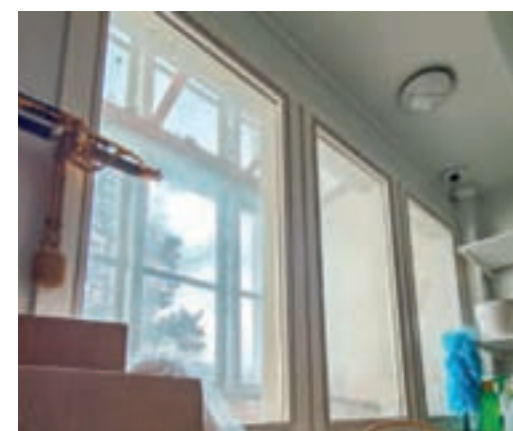
Läntisen julkisivun aukot ennen vuonna 1937 (Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaaja tuntematon)

Läntisen julkisivun aukot nykyisin (NAC Arkkitehdit, 2025)

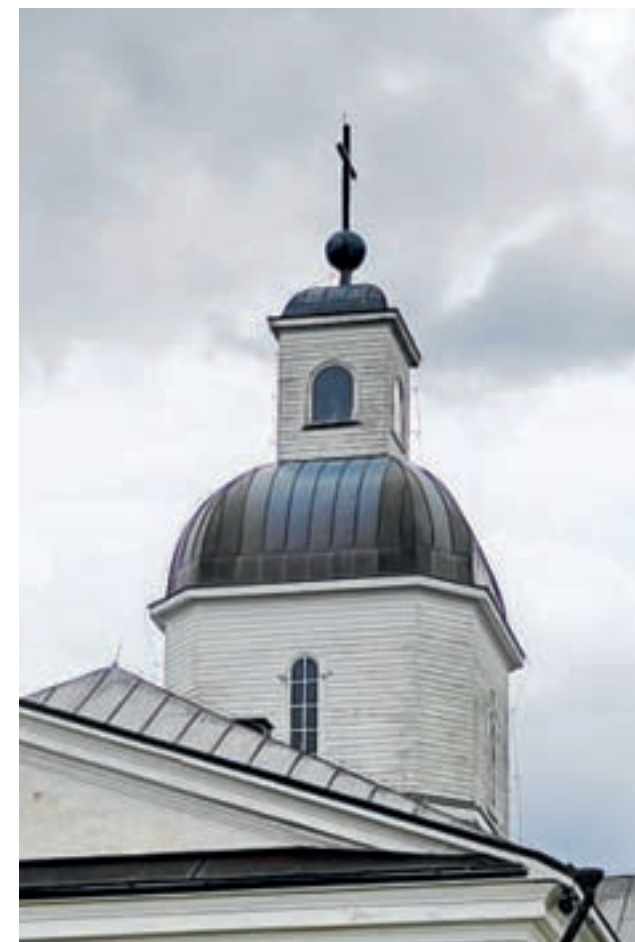
Ikkuna itäjulkisivulla (NAC Arkkitehdit, 2025)

Sakastin varaston ikkuna. Yläosa on porrashuoneessa altarin takanassa (NAC Arkkitehdit, 2025)

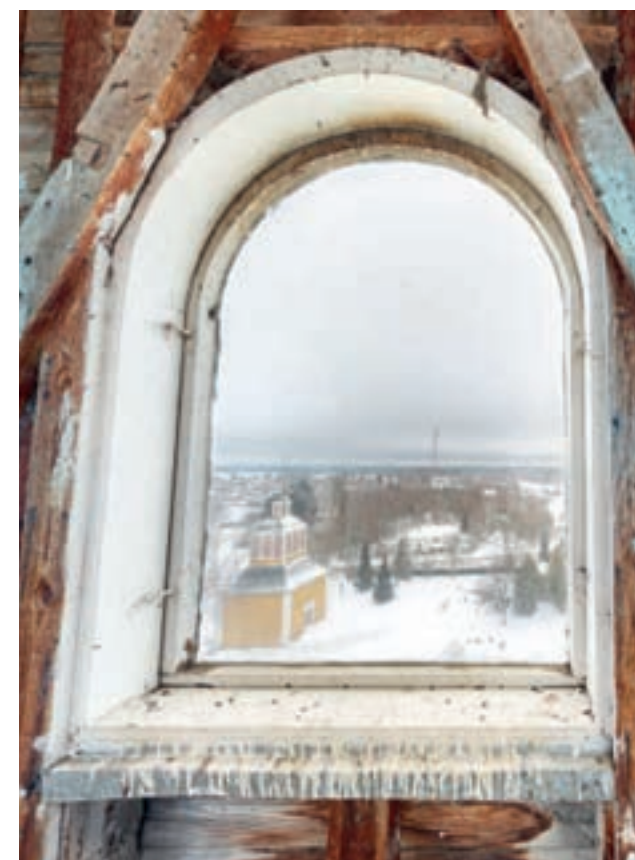
Kirkkotornin ikkunoissa oli tummaruskea sävy ennen vuoden 1965 julkisivuremonttia (Facebook-ryhmä Vähänkyrön vanhat valokuvat, kuvaaja tuntematon)

Kirkkotornin ikkunat nykyisin (NAC Arkkitehdit, 2025)

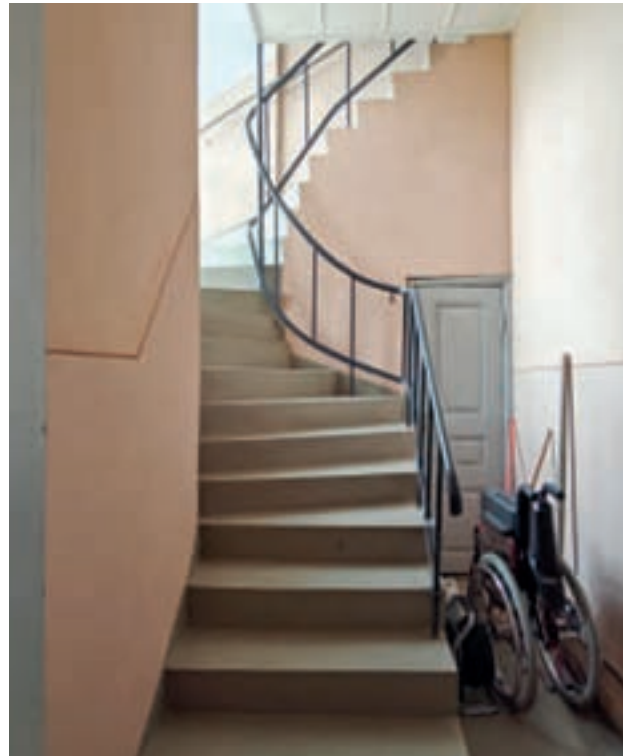
Kirkkotornin ikkuna sisäpuolelta, näkymä etelään (Kuvakaappaus matterport-skannauksesta, Vähänkyrön kirkko, A-insinöörit, 2025)

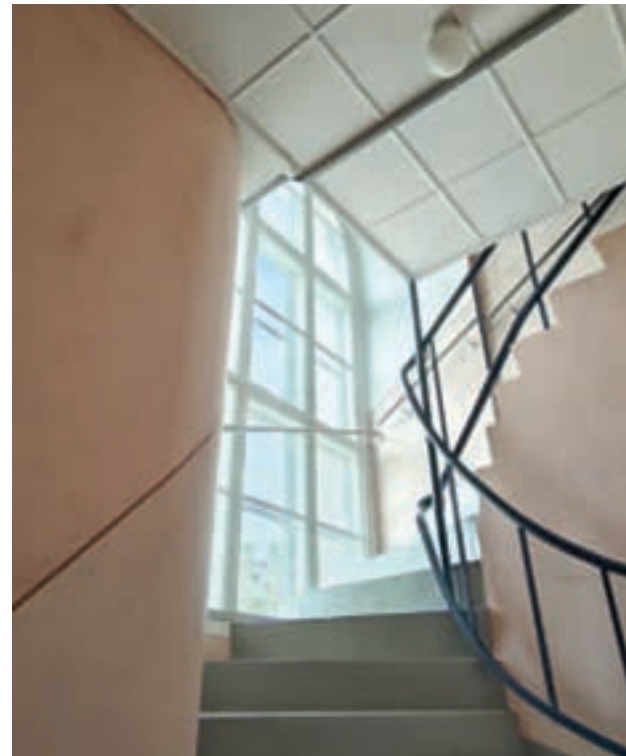
Kirkkotornin ikkuna sisäpuolelta, näkymä länteen (Kuvakaappaus matterport-skannauksesta, Vähänkyrön kirkko, A-insinöörit, 2025)

5.4 Portaat ja kaiteet

Urkuparvekkeelle johtavat portaat ovat maalattua betonia ja todennäköisesti rakennettu vuoden 1937 suurremontin yhteydessä. Kaiteena on maalattu teräskaide. Betoniportaiden vieressä on pieni varastotila, jossa urkuparvekkeelle johtaneet portaat alkujaan sijaitsivat. Alun perin urkuparvekkeelle johti kahdet puuportaatta, jotka sijaitsivat eteisen molemmilla sivuilla. Tila, jossa nykyään on WC, sisälsi myös portaatta. Vanhojen portaiden oviaukot on nykyään muurattu umpeen, ja vain pienet jäljet varastotilan ja eteisen seinässä kertovat niiden olemassaolosta.

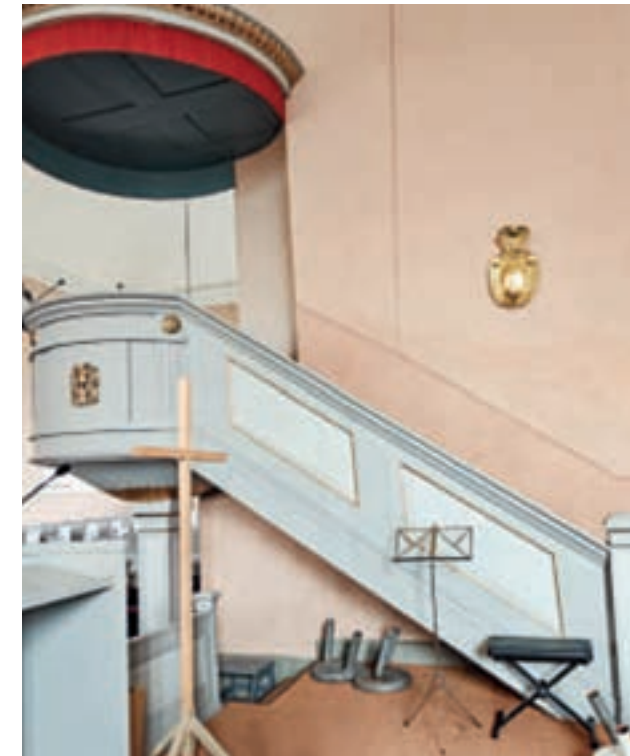

Betoniporras urkuparvekkeelle (NAC arkkitehdit, 2025)

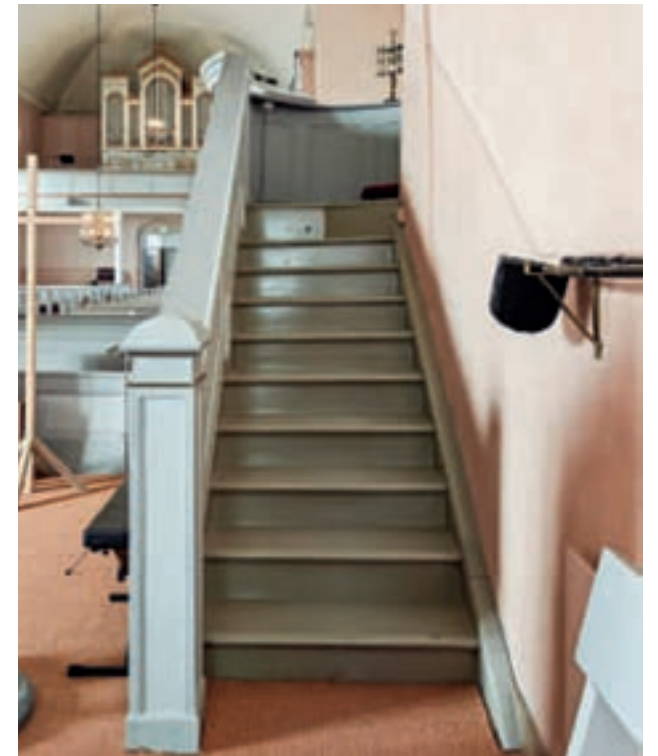

Betoniporras urkuparvekkeelle (NAC arkkitehdit, 2025)

Vaikka saarnastuoli on ilmeisesti säilyttänyt suurimmaksi osaksi alkuperäisen muotonsa, kuvista näkyy, että sen porras on muuttunut. Vuonna 1937 kuoriosan lattia nostettiin, mikä tarkoitti, että saarnastuolin alin askelma poistettiin tai umpeutettiin. Samalla poistettiin myös portaiden kaiteen koristeet. Kuvista näkyy myös, että portaiden alapuoli on peitetty levyllä. On mahdollista, että koko porras on vaihtettu vuonna 1937, mutta tämä on epäselvää.

Saarnastuolin kaide (NAC arkkitehdit, 2025)

Saarnastuolin porras (NAC arkkitehdit, 2025)

Aukko vanhaan porrashuoneeseen on muurattu kiinni, kuva nykyisen betoniportaan vierellä olevan varastotilan sisäpuolelta (NAC arkkitehdit, 2025)

Kuvassa vanhojen porrashuoneiden aukkojen sijainti. (NAC arkkitehdit, 2025)

Saarnastuolin portaiden pohja oli aiemmin näkyvissä ja kaide oli koristeltu (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Saarnastuoli nykyään (NAC arkkitehdit, 2025)

Altтарin oikealla puolella on vanha puuportaikko, joka johtaa altтарin takana sijaitsevaan varastotilaan. Sieltä on myös kulku kirkon vintille ja torniin. Portaikon tarkkaa ikää ei tunneta. Kirkon sisäänkäyntien portaat ovat vanhat luonnonkiviportaat, joiden ikää ei tiedetä. Läntisellä sisäänkäynnillä on myös teräsrakenteinen kuumasinkitty pyörätuoliluiska, joka on todennäköisesti asennettu vuonna 2002.

Vanha puuportaikko altтарin takana (NAC arkkitehdit, 2025)

Tikkaat vintille (NAC arkkitehdit, 2025)

Pohjoisen sisäänkäynnin kiviportaavat ovat pienemmät kuin muut (NAC arkkitehdit, 2025)

Kiviportaat ja teräskaide eteläisellä sisäänkäynnillä (NAC arkkitehdit, 2025)

Kiviportaat eteläisellä sisäänkäynnillä (NAC arkkitehdit, 2025)

Sakastin ulko-ovi ja sen kiviportaat (NAC arkkitehdit, 2025)

6 Kirkollinen taide, urut ja valaisimet

6.1 Alttaritaulu ja muu taide

Vuonna 1819 kirkkoon hankittiin ensimmäinen alttaritaulu, joka oli kaksiosainen. Alaosa esitti ehtoollisen asettamista ja yläosassa oli Jeesus ristillä. Taulun maalaja oli pietarsaarelainen G.E Hedman. Vanha alttaritaulu löytyy yhä kirkosta. Sen yläosa on hyvässä kunnossa ja sitä säilytetään sakastissa, kun taas alaosa on huonossa kunnossa ja se on varastoituna tilassa sakastin yläpuolella.

Uusi alttaritaulu, jonka teema on sama kuin vanhan alttaritaulun, hankittiin vuonna 1989 tai 1892. Sen on maalannut vaasalainen piirustuksenopettaja Ebba Lundgren. Lundgrenin alttaritaulu oli jäljennös Kristiinan-kaupungin kirkon alttaritaulusta.

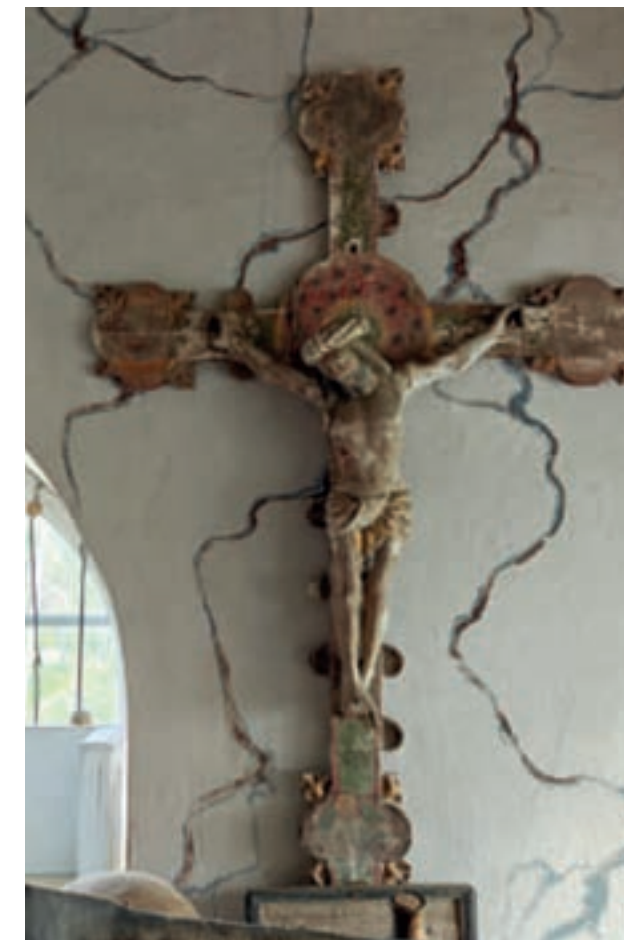
(Lähteet. Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön Kirkko*; *Vähänkyrön kirkko 125-vuotias*. Ilkka. 7. elokuuta 1928, s. 4; *Vähänkyrön seurakunta*. Uusi suometar. 28. elokuuta 1903, s. 3)

Nykyinen alttaritaulu (NAC Arkkitehdit, 2025)

Ylä- ja alaosa vanha alttaritaulu vuodelta 1819 (NAC Arkkitehdit, 2025)

Vanha krusifiksi (NAC Arkkitehdit, 2025)

Vanha Seinäkello (NAC Arkkitehdit, 2025)

Pyhimyspatsas (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Pyhimyspatsas (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Virsitaulut ovat tärkeä osa kirkon varustusta. Niiden avulla voidaan seurakunnalle kertoa, mitkä virret jumalanpalveluksessa tullaan laulamaan. Virsitaulut ovat myös kirkkosalin koristeita. Vähänkyrön kirkossa vanhat virsitaulut olivat alttarin edessä, seinäkulmalla vasemmalla. Tämä on nähtävissä vanhoissa kuvissa. Nykyään virsitaulut löytyvät kirkkosalin kahdesta ristikkäisestä kulmasta kaakossa ja luoteessa. Kirkkosalissa on tällä hetkellä neljä virsitaulua. Se, kuinka monta taulua kirkossa oli alun perin, on epäselvää. Sakastin yläpuolella olevassa tilassa on nykyisin yksi vanhoista virsitauluista.

Vanha virsitaulu (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kirkkosali vuonna 1898 ja vanhat virsitaulut (Museovirasto, kuvaaja C. Ganderup, 1898, CC BY 4.0)

Virsitaulut 1971 (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Virsitaulut 1979 (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

6.2 Urut

Urut rakennettiin vuonna 1878 Zachariassenin Urkutehtaalla Uudessakaupungissa. Ne valmistettiin 14 äänikerralla. Vuonna 1962 urkuja uusittiin sekä laajennettiin Kangasalan Urkutehtaalla, jolloin äänikertojen määrä nousi 20:een. Kuvista näkyy, että urkujen soittopöytä on siirtynyt hieman lähemmäksi urkuparvekkeen kaidetta. Vuonna 1999 urut korjattiin perusteellisesti professori Pentti Pelton valvonnassa.

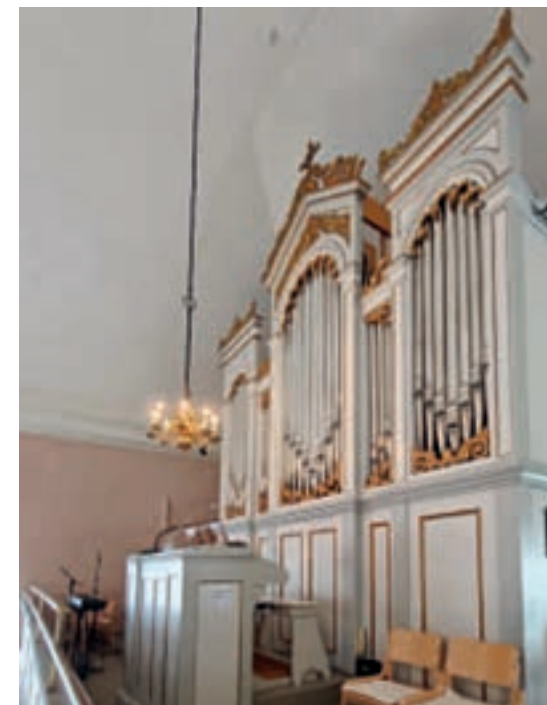
Urut rakennettiin tietoisesti Zachariassenin perinteen pohjalta. Soittokoneisto toteutettiin Zachariassenille tyypillisellä tavalla: erillinen soittopöytä omine varusteineen sekä pillit, joissa on rakenteellisia ja persoonallisia piirteitä. Urut on valmistettu lämpökäsittelystä männystä, ja niiden sointi edustaa suomalais-skandinaavista romanttista perinnettä.

Urkujen fasadi sekä osa pilleistä ovat peräisin kirkon ensimmäisistä uruista. Urkujen korjauksen toteutti Urkurakentamo Martti Porthan Oy Tervakoskelta. Urkujen fasadi on ilmeisesti vielä hyvässä kunnossa.

(Lähteet: Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön Kirkko*; *Vähänkyrön kirkko 125-vuotias*. Ilkka. 7. elokuuta 1928, s. 4; Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön kirkon historia*)

Urku, kanttori ja viulisti 1950-luvulla (ennen urkujen laajennusta) (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Urut (NAC Arkkitehdit, 2025)

Urkujen soittopöytä (NAC Arkkitehdit, 2025)

6.3 Kynttiläkruunut ja seinälampetit

Osa kirkon kynttiläkruunuista on lahjoitettu seurakunnalle. Suuren, 51 kg painavan kruunun lahjoitti vuonna 1717 silloinen kirkkoherra Henrik Vallenborg. Pienemmän, 17 kg painavan kruunun lahjoittivat vuonna 1783 Bartholomeus Granberg ja hänen vaimonsa Brita Uddman. Vuonna 1748 turkulainen kauppias Johan Moliis lahjoitti 9,75 kg painavan kruunun. Kaksi pienempää kruunua lahjoitti vuonna 1752 rovasti Vallenborg. Vuonna 1822 kirkkoväärti Jaakko Hannuksela ja hänen poikansa lahjoittivat kirkkoon kruunun. Muut kruunut on hankittu kirkon varoilla. Kynttiläkruunujen sähköistys tehtiin vuoden 1980 remontissa. Kuvista näkyy, että ennen sähköistystä oli kynttiläkruunujen yläpuolella aina toinen sähköinen kynttiläkruunu. Nämä sähköiset kruunut olivat luultavasti poistettu, kun kynttiläkruunut oli sähköistetty.

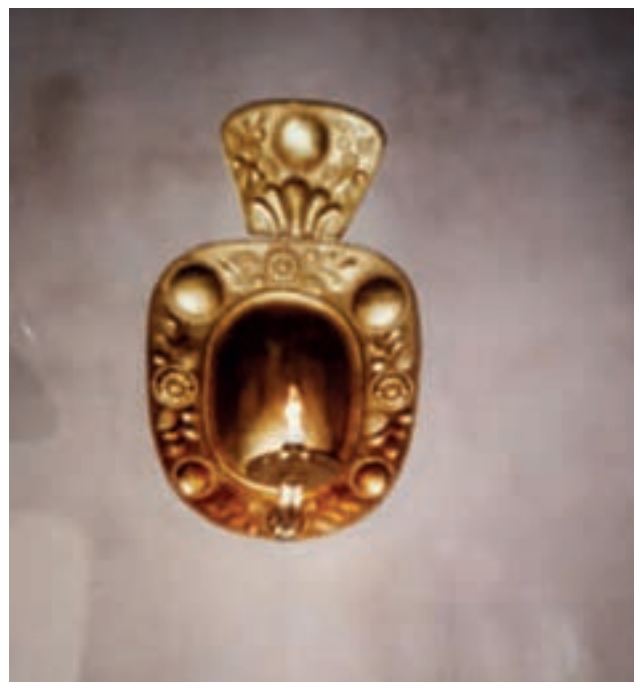
Kynttiläkruunut (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kynttiläkruunu urkujen edessä kaiverrus, "Henric Wallenborg 1748" (NAC Arkkitehdit, 2025)

Kynttiläkruunu ja sähkökruunu 1979, kynttiläkruunujen sähköistynen ennen (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

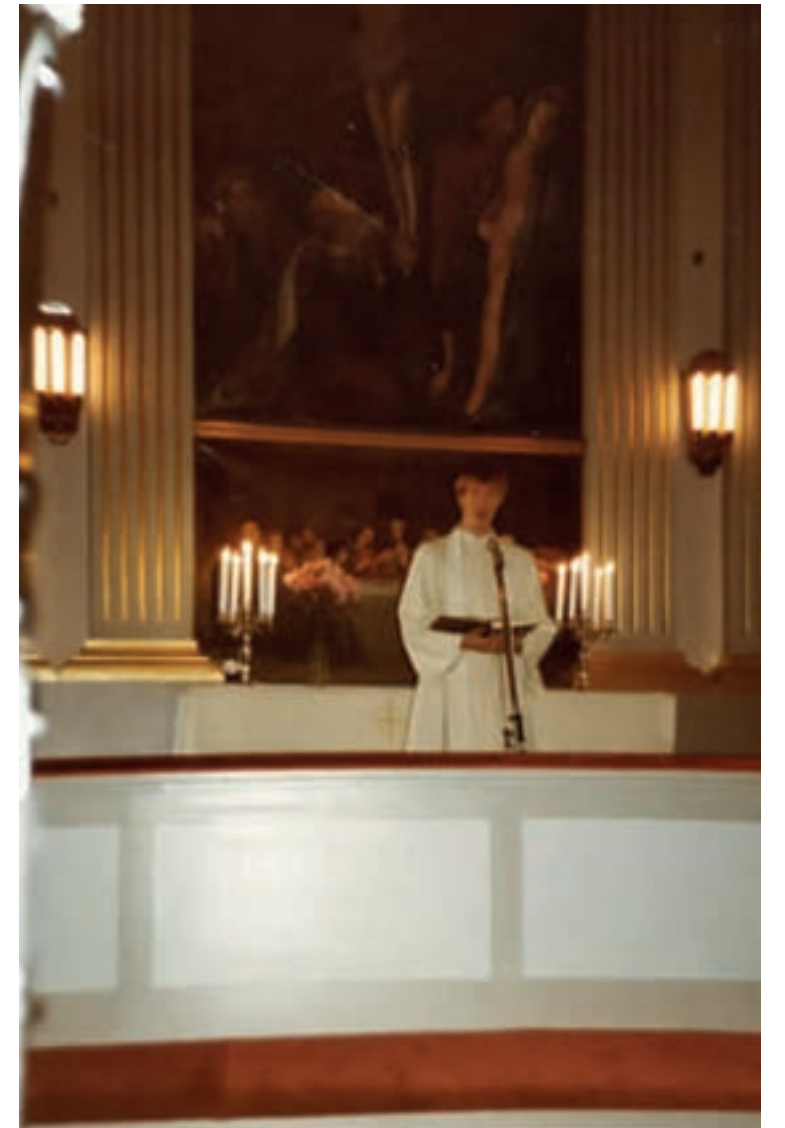
Vanha seinävalaisin (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Kynttiläkruunu ja sähkökruunu, kynttiläkruunujen sähköistymisen ennen (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon)

Sähkövalaisimet asennettiin kirkkoon jo vuonna 1921, mutta nykyiset seinälampetit hankittiin vasta vuoden 1937 remontin yhteydessä. Tämän remontin yhteydessä asennettiin myös sähkölampetit alttaritaulun molemmille sivuille sekä urkulehterin kaiteelle. Lampetit ovat muodoltaan yksinkertaisesti muotoiltuja. Kirkkosalissa on myös vanhoja seinäkynttelikköjä, jotka ovat nykyään sähköistettyjä. Ne saivat todennäköisesti sähkövalon samaan aikaan kuin kirkon kruunutkin (1981).

(Lähde: Vähänkyrön kirkko 125-vuotias. Ilkka. 7. elokuuta 1928, s. 4)

Alttarilla oleva valaisimet (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1985)

Kirkkosali ja urkulehteri vuonna 1997. Urkulehterin kaiteella olivat edelliset valaisimet (Vähänkyrön seurakunnan arkisto, kuvaaja tuntematon, 1997)

LÄHTEET

Arkistolähteet

- Kansallisarkisto Vaasassa, Kansallisarkisto Astia (astia.narc.fi)
- Kartat
 - Piirustukset ja työselitykset Vähänkyrön kirkon korjaustöitä varten vuosilta 1935–1936, tekijä: F. V. Rekola.
 - Vuodelta 1798 oleva dokumentti kirkon rakentamissopimuksesta

- Kansalliskirjaston aineisto, sanomalehdet (digi.kansalliskirjasto.fi)
- Artikkeleita vanhoista sanomalehdistät:
 - Tuntematon (1928) Vähänkyrön kirkko 125-vuotias. Ilkka. 7. elokuuta 1928, s. 4.
 - Tuntematon (1928) Vähänkyrön seurakunnan juhliessa. Ilkka. 7. elokuuta 1928, s. 4.
 - Tuntematon (1903) Wähänkyrön seurakunta. Uusi suometar. 28. elokuuta 1903, s. 3.
 - Tuntematon (1872) Uuden Suomettaren Toimitukselle. Wähästäkyröstä. Uusi Suometar. 7. elokuuta 1872, s. 3.

- Museoviraston arkisto
- Kuvakokoelmat ja Piirustuskokoelma
 - Työselitys: Lindquist, Th. (1965) Vähänkyrön kirkko. Työselitys kirkon maalaustöitä varten [Työselitys]

- Ruotsin valtionarkistosta
- Kirkon alkuperäisiä piirustuksia 1786
 - Kartat

- Vähänkyrön seurakunnan arkisto
- Valokuvat
 - Piirustukset
 - Kirkon korjaustöitä varten laadittuja dokumentteja
 - Kuntoarviodokumentti:
 - Contria Oy; Granlund Pohjanmaa Oy (2014) Vähänkyrön kirkko, Kuntoarvio. Vaasan Seurakuntayhtymä.

- Vähänkyrö-Seuran arkisto
- Valokuvat

Muut lähteet

- Heikki Rantatupa Historialliset kartat
- Lääninkartta. *Kaarleporin kreivikunta*. 1652. Lähde: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201006182100>
 - Lääninkartta. *Etelä-Pohjanmaa*. 1680. Lähde: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-200910284291>

- Maanmittauslaitoksen kansalaisten karttapaikka (Paikkatietoikkuna.fi)
- Ilmakuvia ja karttoja alueesta

- Vaasan kaupungin karttapalvelu
- Kaavoitustiedot ja ajantasaisia karttoja

Vähänkyrön seurakunta (n.d.) *Vähänkyrön kirkon historia*. <https://www.vahankyronseurakunta.fi/documents/30540061/42967093/Kirkon+historia/af168b3c-b4e0-ad0a-6f64-e4681b70551c> (Viitattu 24.9.2025)

Vähänkyrön seurakunta (n.d.) Vähänkyrön Kirkko. <https://www.vahankyronseurakunta.fi/kirkko-ja-tilat/vahankyron-kirkko/historiaa-ja-kuvia> (Viitattu 24.9.2025)

Viljanen Rossi, Ruusa. (2015) *Vähänkyrön kulttuuriympäristöinventiointi: Kirkonseudun Osayleiskaava*. TI-DORUM-arkitektur och byggnadsvård.

Vähäkyröseura (n.d.) Savilahtitalo. Vähäkyröseura ry. <https://vahakyroseura.fi/savilahti-talo> (Viitattu 24.09.2025)

Vähänkyrön seurakunta (n.d.) Vähänkyrön seurakuntatalo. <https://www.vahankyronseurakunta.fi/kirkko-ja-ti>

lat/vahankyron-seurakuntatalo (Viitattu 24.9.2025)

Museo Pohjanmaa (n.d.) Vähänkyrön kotiseutumuseo. <https://www.museiportalosterbotten.fi/museot-a-o/museo/65-vahankyron-kotiseutumuseo> (Viitattu 24.09.2025)

Museo Pohjanmaa (n.d.) Fyrry - Plakkyrimuseo. <https://www.museiportalosterbotten.fi/museot-a-o/museo/68-fyrry-plakkyrimuseo> (Viitattu 23.10.2025)

Matterport-aineistoa kirkon sisätiloista (2025) A-insinöörit

Painetut lähteet

Haapio, M. (1978) Suomen kirkot ja kirkkotaide. Etelä-Suomen Kustannus Oy.

Kiviranta, R.; Lehtiö, M.; Mäenpää, P. ja Tapio, J. (2014) Vähäkyrö V. Vähäkyrö-Seura ry. ja Eteläpohjalaiset Juuret ry.

Jaakkola, L. (2010) Kuinka tornitohon kirkko sai tornin. Historiallinen vuosikirja 2010 VÄHÄKYRÖ. Eteläpohjalaiset Juuret ry.

Kuusisto, E. ja Kuusisto, J. (2015) Pohjanmaan kirkkoja. Eija ja Jukka Kuusisto.

Mäenpää,P. ja Kiviranta, R. (2017) Vähäkyrö historian valossa. Vähäkyrö-Seura.

Pöntinen, B. (2003) Kyrönmaa. Benjamin Pöntinen.

Santakari, E. (1977) Kansanrakentajien Puukirkot. Otava.

Öst, S. (2014) Vähänkyrön kirkonseudun rakennuskannan inventointitarkistus. Pohjanmaan museo.

– (1988) Vaasan länin kirkot - Vasa läns kyrkor. Kustannusliike Väriteos Oy.

NAC Arkkitehdin liittämät valokuvat on ottanut Nathalie Svahn vuonna 2025.

Vähänkyrön kirkko (NAC Arkkitehdit, 2025)

